

Erasmus+ programmi rakendamise vahehindamine Eestis

2017

KPMG Baltics OÜ

Sisukord

Sisukord	2
Kokkuvõte	3
Metoodika	7
Vastused struktureeritud küsimustele	8
Tulemuslikkus	8
Kulutõhusus	15
Asjakohasus	19
Sisemine ja väline koherentsus ning komplementaarsus	20
Euroopa lisandväärtus ja jätkusuutlikkus	22
Lisaküsimused	23
Lisa 1. Viidatud allikad	27

Lühendid

EK – Euroopa Komisjon

ENEB – programmi Euroopa Noored Eesti Büroo

EÕS2020 - Eesti elukestva õppe strateegia 2020

EVT - Euroopa vabatahtliku teenistus

NA – Riiklik agentuur (*National Agency*), SA Archimedes

NAK2020 – Noortevaldkonna arengukava 2014-2020

NAU – Riiklik pädev ametiasutus (*National Authority*), Haridus- ja Teadusministeerium

SANA – SA Archimedes Noorteagentuur

Kokkuvõte

Aruandes esitatud järeldused põhinevad NAU-lt, NA-lt ja programmis osalevatelt organisatsioonidelt intervjuude, fookusgrupi ja küsitluse abil kogutud empiirilisel andmestikul, mida on täiendatud dokumendianalüüsi abil.

Üldhinnang programmile Erasmus+ ja eelnevatele programmidele on positiivne. Programmist eraldatavad toetused mängivad olulist rolli Eesti hariduselu ja noortevaldkonna arengus, sh rahvusvahelistumisel ja kvaliteedi tõstmisel. Programmi eesmärgid ja tegevused panustavad Eesti riiklikes raamdokumentides sõnastatud eesmärkide saavutamisse. Kuna teiste sama suunitlusega meetmete maht on olnud väiksem, siis on Erasmus+ ja eelnevad programmid olnud **olulised rahvusvahelistumise mõjutajad.**

Meede, mille kaudu Erasmus+ ja eelnevad programmid on hariduselu ja noortevaldkonda peamiselt mõjutanud, on **õpiränne (1. põhimeede)**. Õppurite osalemine õpirändes on üldiselt kasvanud pidevalt kuigi pole veel jõudnud aastaks 2020 planeeritud sihttasemeni. Nominalse erinevuse üks põhjus võib olla ka meetodiline. Viimastel aastatel on märgatavalt suurenenud õppejõudude ja töötajate õpiränne kõrghariduse ja kutsehariduse valdkonnas. Õpirände osaluse mõõtmisel kasutatud meetodika ei ole kogu õpirännet veel arvesse võtnud. Õpirände ja Erasmus+ mõju osas on oluline välja tuua, et lisaks Erasmus+ programmile, mõjutavad sihttasemeni jõudmist ka teised meetmed, kusjuures meetmete mõju eraldiseisvalt ei ole võimalik välja tuua. Eestis kogutakse andmeid nii õppimise kui õpirände kohta Eesti Hariduse Infosüsteemi, samas sinna kogutakse andmeid vaid Eestis immatrikuleeritud üliõpilaste kohta, seega osa õpirände kohta andmed puuduvad.

Huvi 2. põhimeetmest, **strateegilise partnerlusest**, toetatud projektide vastu on suur. Strateegilise partnerluse meetmel on potentsiaali panustada nii hariduse rahvusvahelistumisse ja kvaliteedi tõusu kui noorsootöö ja noortepoliitika arengusse. Samas on meetme eelarve sedavõrd väike, et rahastatud saavad vaid üksikud projektid kõrge kvaliteediga projektide hulgast. Arengu suunamiseks on vaja paindlikku ja praegusega võrreldes suuremat eelarvet.

3. põhimeede on suure potentsiaaliga, detsentraliseeritult saab selle võimalusi kasutada praegu noortevaldkond, tehes koostööd noorte ja poliitikakujundajate (nii riikliku kui kohaliku tasandi) vahel; tsentraalselt on toetatud nii hariduse kui noortevaldkonna projekte.

Eraldi tuleb välja tuua spordivaldkonda, mis on programmis suhteliselt uus. Programmi võimalused on sihtgruppide jaoks veel valdavalt kasutamata. Valdkonnas on vähe võimekust programmi võimaluste kasutamiseks, kuigi hinnanguliselt on programmi potentsiaal spordi arengu toetamiseks suur.

Tulemuslikkus

Eesti suudab tõenäoliselt eesmärgipäraselt kasutada kogu planeeritud eelarve kasvu, kuid seejuures tuleks arvestada **valdkondade eripäradega, nende võimekusega** toetusi tulemuslikult kasutada. Eelarve kasutamisel tuleb kasuks, kui tagatud on paindlikkus vajadusel valdkondade vahel rahade ümberpaigutamiseks.

- Noortevaldkonnas on taotluste arv ja kvaliteet kõrged, mehhanismid, mille kaudu programm panustab valdkonna arengusse, on arusaadavad.

- Kutsehariduse valdkonnas on taotluste arv ja kvaliteet mõnevõrra madalamad, programmi panus valdkonna arengusse on selge.
- Üldhariduse valdkonnas on taotluste arv suhteliselt madal, kuid kvaliteet hea, programmi panus valdkonna arengusse riiklikul tasandil ei ole üheselt sõnastatud ning selle mõju on ebaselgem, programm ja selle võimalused lisavad võimalusi, kuid osalejate absoluutnumbrite alusel saab järeldada, et mõju on peamiselt indiviidi tasandil.
- Täiskasvanuhariduse valdkonnas on taotluste arv suhteliselt madal ja kvaliteet tagasihoidlik, programmi panus valdkonna arengusse kaudne.
- Kõrghariduse valdkonnas, mis on ühtlasi ka kõige suurema eelarvega valdkond, on suureks üheks väljakutseks õpirändes osalejate määra suurendamine.

Toetuste tulemuslik kasutamine suureneva eelarve kontekstis eeldab **teavitamis- ja nõustamistegevuste mahu suurendamist** valdkondades, kus on vajalik uute taotlejate mobiliseerimine. Sellised valdkonnad on: noortevaldkond, täiskasvanuhariduse valdkond, üldhariduse valdkond ja vähemal määral ka kutsehariduse valdkond. Valdkondades teavitamis- ja nõustamistegevuste mahu suurendamisel tuleks eraldi keskenduda ka ettevõtetele, kuna **ettevõtjate osalemine programmi tegevustes on hetkel vähene**, nende kaasamine programmi tegevustesse annaks aga tegevustele lisandväärtust - suurendaks tegevuste positiivset mõju..

Programmi eelarve kasvuga kaasvalt tuleb planeerida ja mehitada **NA töötajaskonna suurenemine**. Tööjõu ressursi nappus tooks kaasa programmi rakendamise kvaliteedi languse, esmalt väheneks eelduslikult teavitamis- ja nõustamistegevuste maht, mis on programmi tulemuslikkuse vaatest, kuna laob nii-öelda programmi vundamenti, äärmiselt oluline.

Programmi struktuuri muutmine ei ole oluliselt mõjutanud programmi tulemuslikkust. **Olulist sünergia valdkondade vahel veel väljendunud ei ole**, kuid hinnangute andmisel tuleb meeles pidada, et programmi praegusel kujul on rakendatud lühikest aega ja osa sellest ajast on täitnud süsteemimuudatusega kaasnenud praktilised üleminekuraskused (IT-mured jne) Vaatamata meetmepõhise ja valdkonnaülese struktuuri kasutuselevõtule on **enamik tegevusi endiselt peamiselt valdkondlikud**. Samas, fookusgrupis tuli välja, et osa võimalikke taotlejaid otsustas programmi uuele struktuurile üleminekul esimesel aastal toetust üldse mitte taotleda, sest muudatused ja üleminekuraskused näisid neile liiga suured.

Struktuuri muutustega võeti kasutusele uued IT-süsteemid ning taotlusvormid, mille kasutuselevõtt oli konarlik. Kasutusele võetud IT- süsteemid valmisid liiga hilja ning ei vastanud ootustele: süsteemid olid vigu täis. Praeguseks on olukord IT-süsteemidega märkimisväärselt paranenud. Uued kasutuselevõetud vormid nõudsid nii NA kui toetuse taotlejate kui saajate poolset harjumist ja õppimist. Kui üleminekuraskustest on üle saadud, siis väikesemate ja vähemvõimekate võimalike taotlejate jaoks on endiselt **taotlemine liiga keeruline** ja ilma kvalifitseeritud projektitaotleja või NA konsultandi abita ei pruugita osata kvaliteetseid taotlusi koostada. Võimekust kvaliteetse taotluse koostamisel pärsib ka madal võõrkeele oskus.

Uue struktuuriga kaasvalt muutus rahastamise skeem: kulupõhiselt ühikukulu põhiseks; rakendati **lihtsustatud toetuste süsteem**. Lihtsustatud toetuste süsteem on muutnud taotluste ja toetuste haldamise mõnevõrra **kulutõhusamaks**, samas on lisandunud küsimus sellest, **kas ühikukulu katab tehtava tegevuse tegeliku kulu**. Selgunud on tegevused, kus ühikukulu määr

on liiga väike. Näiteks takistab riigi elatustasemel põhinev ühikukulu juhul kui see pole kooskõlas riigi tegeliku elatustasemega, tippekspertide kaasamist projektidesse.

Seisukoht, et programmis on olnud viimaste aastate jooksul liiga tihti ja liiga palju muudatusi, oli valdav nii NA kui toetuse saajate vaatest. Korduvalt toodi välja raskusi, mis ka pealtnäha kõige väikesema muudatusega kaasneda võivad. **Selleks, et programmi tegelikud mõjud saaksid väljenduda, tuleb anda programmile, selle praeguses ülesehituses, piisavalt aega toimida.** Programmi struktuuri peenhäälestamisest saadav kasu ei kaalu eeldatavasti üles kahju, mida pidevas muutuses programmi rakendamine toob kaasa nii NA-le kui toetuse taotlejatele ja saajatele. Muudatusi tuleb teha vaid neis aspektides, mis on kas vältimatud või üheselt positiivse mõjuga.

Erasmus+ on loonud märkimisväärselt lisandväärtust. Programmide eelarved on olnud oluliseks täienduseks Eesti riigi muudele eelarvelistele vahenditele. On tõenäoline, et ilma programmita Erasmus+ (ja selle eelkäijad):

- Puuduks (või oleks väiksemas matus) rahvusvaheline koostöö noortevaldkonnas, mis on kaalukalt panustanud valdkonna arengusse.
- Puuduksid (või oleks väiksemas matus) üle-euroopalised partnerotsingu ja koostöövõimalused. Programmi Erasmus+ raames toimivad kontaktvõrgustikud, võimalikud on partner otsingud, analoogilisi praktiliselt kõiki Euroopa riike katvaid süsteem ei ole teiste programmide raames loodud.
- Eesti hariduse rahvusvahelistumise tase oleks madalam. Programmist Erasmus+ eraldatud toetuste suurus ületab teiste programmide toetuste suuruse.

Soovitused	
Tulemuslikkus	
Valdkond	Soovitus
Kõrgharidus	Teabe jagamine õpirände võimaluste ja korralduse kohta võimalikele tulevastele üliõpilastele , näiteks gümnasistidele või hiljemalt ülikooliõppes esimese semestri alguses. See looks parema võimaluse õpirände oma õpingutesse sisse planeerimiseks.
	Lühiajaliste tutvustavate õpirände võimaluste loomine üliõpilastele , et nad saaks tutvuda õpirändega läbi isikliku praktilise kogemuse, seeläbi suureneks eelduslikult valmisolek minna pikemasse õpirändesse.
	Kaaluda võiks grupiviisilise õpirände võimaluste loomist (intensiivprojektid, ettevalmistavad kursused jms). Hetkel on selliseid toetusvõimalusi vähe, meede suurendaks eelduslikult valmisolekut minna pikaajalisse õpirändesse.
	Kõrgkoolide õppekorralduse muutmise selliselt, et välisriigi ülikoolis võetud ainepunkte oleks lihtsam arvestada koduülikooli õppetöös.
	Õpirändesse minekut pärssivate majanduslike põhjuste vähendamine , näiteks stipendiumide suurendamine kõrghariduse tasandil, töökoha säilitamise võimaluse loomine, õpirändesse minna sooviva õppuri ülalpeetavate toetamine jm meetmed.
Üldharidus	Õpetajate professionaalsetele võrgustikele ja nende jätkusuutlikkusele võiks pöörata veelgi enam tähelepanu. Kaaluda võiks õpetajate grupiviisilise

	õpirände toetamist , mis läbi saaks rikastada õpetajate teadmisi, meetodilist pagasit ning arendada rahvusvahelisi suhteid.
Kõik	Strateegilise partnerluse meetmest toetatud projektid loovad väärtuslikke tulemusi, mida osalejad saavad hiljem oma töös kasutada, suurendades pakutava teenuse kvaliteeti. Huvi projektides osalemise vastu on väga suur, kuid toetuseta jääb enamik taotlejaid. Olukorra parandamiseks on kindlasti vaja suurendada strateegilise partnerluse meetme rahalist mahtu .
Kõik	Hindamise käigus selgus, et teisest põhimeetmest toetatud projektide kvaliteeti piiravad madalad (ja riigiti erinevad) töötasumäärad, mille tõttu on tippeksperptide projektides osalemine raskendatud. Samuti madalad reisitoetused, mis mõjutavad negatiivselt sihtriikide ja selle kaudu partnerite valikut. Probleemi lahendamiseks tuleb tõsta ühikukulude määrasid .
Sport	Tulenevalt spordivaldkonna eripärast – palju väikeseid organisatsioone – tasub kaaluda spordivaldkonna toetuste osaliselt riiklikule tasandile toomist . Riiklikul agentuuril on parem ülevaade spordivaldkonna vajadustest ja võimalustest. Samuti parem kontakt valdkonnaga nii organisatsiooni kui ministriumil tasandil, mistõttu suurendaks selline korraldus tõenäoliselt spordivaldkonna organisatsioonide osalemist programmis.
Kõik	Kaaluda täiendavate meetmete rakendamist ettevõtjate kaasamiseks Erasmus+ tegevustesse. Ettevõtjate osalus projektides on madal, kuid programmi eesmärkide saavutamisele saaks suurem ettevõtete osalus kaasa aidata.
Kutseharidus	Kaaluda võimalust ka kutsehariduses õpirände võimaluse laiendamist lisaks õpetajatele ka teistele kooli töötajatele ; analoogiline võimalus on loodud üldhariduses.
Täiskasvanu- haridus	Kaaluda õpirände võimaluste laiendamist ka täiskasvanuhariduses (neile, kes ei osale tasemeõppes) õppivatele õppijatele.
Kõik	Paindlikum eelarve erinevate valdkondade ning tegevuste vahel . Riiklikul agentuuril võiks olla rohkem võimalusi vahendeid liigutada vastavalt vajadusele. Jagades eelarvet paindlikumalt, oleks võimalik arendada riigi vajadustele vastavaid spetsiifilisemaid tegevusi ning seeläbi tõsta tulemuslikkust. Paindlikkus on eriti oluline kasvava eelarve olukorras, kus valdkondade tulemuslik eelarvevahendite absorbeerimise võimekus on erinev.
Kõik	Suurendada teavitamis- ja nõustamistegevuste mahtu taotlevatele organisatsioonidele nendes rühmades, kus seda rohkem vajatakse : spordi-, täiskasvanuhariduse, üldhariduse, noortevaldkond. Tulenevalt valdkondade ülesehitusest tähendab programmi eelarve suurendamine vajadust leida nendes valdkondades uusi osalejad. Samas on nende valdkondade organisatsioonide võimekus projekte hallata ahtam tulenevalt nende väiksusest ja sellega kaasnevast võrdlemisi madalast organisatsioonilisest võimekusest. Kvaliteetsete taotluste koostamiseks vajavad need valdkonnad riikliku agentuuri toetust. Üheks lahenduseks võib olla noortevaldkonna oskusteabe ja kogemuste kasutamine üld- ja täiskasvanuhariduse ning spordivaldkonna võimekuse suurendamiseks.

Lihtsustamine	
Valdkond	Soovitus
EVT ja noored	Programmi rakendamise kulutõhususe suurendamiseks tuleks kaaluda võimalusi harta-süsteemi sisseseadmiseks ka teistes valdkondades peale kõrg- ja kutsehariduse . Näiteks EVT organisatsioonide puhul ei ole põhjendatud kolm korda aastas taotlemine, sest organisatsioonid on hinnatud ja kvaliteet on kõrge.
Kõik	IT keskkondade arvu tuleb vähendada, süsteemid tuleb omavahel tervikuks liita ja IT kasutamine tuleb muuta kasutajasõbralikumaks. Olulisemad momendid seejuures on: andmete sisestamine andmebaasidesse peab toimuma „vaid üks kord“ põhimõttel, andmete vahetamine erinevate andmebaasidega on automaatne ja lihtne, IT-süsteemide töökindlus ja usaldusväärsus on kõrge. IT-süsteeme arendades tuleb silmas pidada, et need võetakse kasutusele, kui on saavutatud piisav töökindlus ja kasutajasõbralikkus.
Kõik	Uue Erasmus+ programmiperioodi planeerimisel tuleks lähtuda eeldusest, et kasutusse jääksid samad IT-süsteemid, mis praeguse Erasmus+ perioodi jaoks välja arendatud on. Uute IT keskkondade kasutuselevõtt on keeruline protsess ning tihti ei vasta keskkonnad ootustele. Praeguste IT-süsteemide väljatöötamisele on panustanud kõik protsessi osapooled palju aega ja energiat; juba antud panust peaks kasutama ka uuel perioodil.
Kõik	Toetuste taotlemist, haldamist ja aruandlust tuleb muuta vähem töömahukaks ja lihtsamaks. See puudutab eeskätt valdkondi ja tegevusi, kus paljud taotlejad on väikesed organisatsioonid: täiskasvanuhariduse, üldhariduse, noortevaldkond, ka spordivaldkond. Nende valdkondade organisatsioonide võimekus projekte hallata on väiksem. Taotlemine, haldamine ja aruandlus peavad olema seotud organisatsioonide ja toetuste suurusega.
Kõik	Eelarve tõusuga seoses on vaja jälgida, et sellega kaasneb ka asjakohases proportsioonis töötajate hulga tõus NA-s.

Metoodika

Hindamise läbiviimiseks on kasutatud 12 erinevat tüüpi andmeallikaid ja varasemaid uuringuid ning aruandeid, sealhulgas hindamiseks kogutud programmi rakendamisse kaasatud ekspertide ja toetuse saajate arvamusi. Projekti andmete kogumiseks viidi läbi **intervjuud** (13 poolstruktureeritud individuaalintervjuud ja kolm grupiintervjuud) ja üks **fookusgrupp**, kokku 30 inimesega, kes töötasid riiklikus agentuuris SA Archimedes, ministeeriumides ja toetusi saanud asutustes. Toetusi saanud asutuste hulgas viidi läbi **online-küsitlus**, millele vastasid 83 asutuse esindajad.

Dokumendialüüsiks kasutati järgmisi andmeallikaid:

1. Programmi Erasmus+ rakendamise tööplaanid Euroopa Komisjonile (2014-2017),
2. Programmi Erasmus+ rakendamise aruanded Euroopa Komisjonile (2014-2016),

3. SA Archimedes majandusaasta aruanded (2010-2016),
4. ENEB/SANA tegevusaruanded (2007-2014),
5. SA Archimedes tegevusstatistika,
6. Programmi Erasmus+, varasemate elukestva õppe programmide ja programmi Euroopa Noored rakendamisega seotud uuringud,
7. Varasemad elukestva õppe programmide ja programmi Euroopa Noored hindamisuuringud,
8. Riiklikud arengukavad,
9. Statistilised ülevaated programmi Erasmus+ ja/või varasemate elukestva õppe programmide ja/või programmi Euroopa Noored rakendamise kohta.

Uurimistöö tegemisel kasutati kvalitatiivset meetodit.

Programmi Erasmus+ vahehindamise aruande lõpliku teksti ja seisukohtade koostamisel on arvestatud NAU ja NA tagasisidega aruande esimestele versioonidele.

Vastused struktureeritud küsimustele

Tulemuslikkus

K1. Programmi Erasmus+ ja eelnevate programmide panus Erasmus+ spetsiifiliste eesmärkide saavutamisse Eestis.

Erasmus+ ja eelnevaid programme nähakse eeskätt Eesti **haridussüsteemi rahvusvahelistumise meetmena**, samas leitakse, et positiivne mõju on ka Eesti arengule laiemalt. Erasmus+ ja eelnevad programmid on olnud kõrgelt hinnatud ja asendamatud üliõpilastele (ka õppejõududele) **õpirände** kogemuse andmisel. Õpiränne on väärtuslik, kuna see toetab isikliku- ja professionaalset arengut (nii õppurite kui õppejõudude), on aluseks võrgustike moodustamiseks ja projektide algatamiseks¹. Programmide Comenius, Erasmus ja Erasmus+ toel välismaal õppinud üliõpilaste hinnangud õpirändele on kõrged. Kõrgeim rahulolu oli seotud õpirände kui sellise kogemusega, teisel kohal olid areng isiksusena ja kultuuriteadlikkuse tõus. Madalamalt on hinnatud keeleoskuse paranemist, iseseisvuse suurenemist ja õpirände akadeemilisi aspekte. Õpirändes saadud ainepunktide ülekanndmisel esineb takistusi², seega ei ole õpirände mõju tasemeõppe kvaliteedile olnud nii suur kui võiks.³ Koolijuhid väärtustavad õpetajate osalemist Erasmus+ toetatud projektides.⁴ Pea 90% toetusesaajatest arvab, et programmis osalejate tõenäosus lõpetada õpingud edukalt ja leida sobiv töökoht on programmis osalemise tõttu suurenenud.

Perioodil 2007-2013 kasvas programmi **Erasmus** toel välisriigis õppinud üliõpilaste arv 717 pealt 1153 peale ehk suurenes 61% võrreldes algtasemega.⁵ Õppeaastal 2011/12 oli mobiilsete üliõpilaste suhtarvult lõpetanud üliõpilastesse Eestis teiste Erasmus programmis osalevate riikide hulgas kuuendal kohal (moodustas 9,5%).⁶ Perioodil 2014-2016 on õpirändes osalenute arv suurenenud **kõrghariduse valdkonnas** 14%⁷, kasv on toimunud põhiliselt õppejõudude õpperände baasil; üliõpilaste õpiränne ei ole kasvanud. Sellel on mitu põhjust: üliõpilaste koguarvu vähenemine (15%-i viidatud perioodil⁸), õppetöö korraldus ülikoolides

(raskendatud on ainepunktide ülekandmine ja tõenäoliselt õpinguid pikenevad), vähene teadlikkus ja motiveeritus minna välismaale õppima, samuti sotsiaalsed ja majanduslikud piirangud. Tegemist on programmiväliste piirangutega, kuid nende mõju programmi eesmärkide saavutamisele on suur. **Kutsehariduse valdkonnas** on õpirändes osalenute arv kasvanud 12%, mis on toimunud suuresti õpirändes osalenud töötajate arvu kasvu baasil, praktiliselt käinud õppijate osakaal on kasvanud 2%.⁹ Üldhariduse valdkonnas on õpirändes osalemine suurenenud 27%, täiskasvanuhariduse valdkonnas vähenenud 46%.¹⁰ **Noortevaldkonna õpirändes** osalenud noorte arv on kasvanud 8% ja osalenud noorteühingute arv 4%.¹¹ Kokku on 1. põhimeetme toetusel õpirändes osalenute arv kasvanud 10%.¹² Noortevaldkonna õpirändes osalejate ja noortejuhtide arvates on arenenud õpirändes osalenud noorte ja noorsootöötajate võtmepädevused, noorsootöö alased pädevused, suurenenud teadmised teistest kultuuridest ning tugevnenud aktiivse kodaniku hoiak ja Euroopa identiteet.^{13, 14} EVT kaudu Eesti lasteaedades tegutsenud välisriigi vabatahtlike tegevuse mõjul on arenenud ka lasteaiaõpetajate pädevused, samuti oli positiivne mõju laste arengule.¹⁵ Lühiajalise noortevahetuse käigus arenevad gruppitööoskused.

Programmi Erasmus+ ja eelnenud programmi Euroopa Noored mõju noortevaldkonnale ning noortevaldkonna arengukava eesmärkide saavutamisele hinnatakse positiivselt. Tänu programmile on avanenud ja avarduvad rahvusvahelise koostöö võimalused ja seeläbi **paranenud noorsootöö kvaliteet**. Noortevaldkonna ekspertide arvates on programm toetanud noorsootöö kvaliteedi arengut terves valdkonnas. 99% toetusesaajatest hindas programmi **mõju asutuse võimele pakkuda kvaliteetset teenust ja panustada strateegilistesse eesmärkidesse** positiivseks, 97% pidas mõju tugevaks.,

Õpiränne mõjutab positiivselt õppetöö kvaliteeti (sõltumata haridusastmest). Rändes käinud õppejõud omandavad uusi kogemusi, mida saavad hiljem igapäevases õppetöös rakendada. Teistes riikides nähtud õppekorraldus võib muuta õppurid nõudlikumaks Eestis toimuva õppetöö suhtes. Õpirände (nii Erasmus+ programmi raames kui muudel põhjustel) käigus Eestisse tulevad välisstudengid sunnivad õppejõude õpetama võõrkeeles, samuti hoidma oma õppetöös kõrget kaasaegset taset. Õppetöö kvaliteet tõuseb strateegilise partnerluse raames koostööprojektides osalemise kaudu saadud kogemustele toetudes. Strateegilistes partnerlustes arenevad õpetamismeetodid, luuakse uusi õppevahendeid ja selle kaudu suurendatakse õppetöö kvaliteeti.

Õpirände osas on oluline rõhutada, et selle mõõtmisel esinevad metoodilised probleemid. Eesti Hariduse Infosüsteemi kogutakse vaid Eestis immatrikuleeritud üliõpilaste andmed, seega jääb osa (välisriikides immatrikuleeritud üliõpilased) õpirändest mõõtmata. Samuti ei sisaldanud Eesti Hariduse Infosüsteem informatsiooni varasemate õpirännete kohta, mistõttu saab infosüsteemis olev andmestik toeks järgnevatele hindamistele.

K2. Spetsiifiliste eesmärkide mõju programmi üldeesmärkide saavutamisele

Programmi spetsiifilised eesmärgid aitavad kaasa Erasmus+ üldiste eesmärkide saavutamisele. Projektides osalemine on toetanud pädevuste ja hoiakute arengut, ettevõtlikkuse kasvu, õpirändes osalenud noorte ja noorsootöötajate võtmepädevuste ja noorsootöö alaste pädevuste arengut, isiksuse arengut, teadmisi teistest kultuuridest, aktiivse kodaniku hoiaku ja Euroopa identiteedi tugevnemist. **Konsortsiumi RAY** küsitlusuuringu¹⁶ kohaselt arvavad nii osalejad kui noorsootöötajad, et noored omandavad ja/või arendavad kõiki

eelmainitud pädevusi noortevahetuses. Projektidesse on kaasatud ka vähemate võimalustega ja hariduslike erivajadustega noori. Siiski on näha, et vähemate võimalustega noorte osakaal on arvestatav vaid noortevaldkonnas, erivajadustega noorte osakaal noortevaldkonnas ja kutsehariduse valdkonnas.¹⁷ Programmi Euroopa Noored vahehindamise 2010. aasta aruande kohaselt osalesid toetatud projektides pigem tavanoores.¹⁸

K3. Programmi Erasmus+ mõju poliitikameetmete arengule hariduse ja koolituse, noortening spordivaldkonnas Eestis

Erasmus+ on arvestatav mõjur valdkonna poliitika kujundamisel. Poliitikadokumentide analüüs näitab, et Erasmus+ga on arvestatud mitme valdkondliku arengukava koostamisel. Spordivaldkonnas, kui Erasmus+ vaates uues valdkonnas, ei ole programmi mõju poliitikameetmetele tunnetatav. Noortevaldkonna arengukava tegevuste maksumusest kuni veerand on plaanitud katta programmi Erasmus+ vahenditest¹⁹, kutseharidusprogrammis on Erasmus+ roll toetada osalemist rahvusvahelistes võrgustikes²⁰, täiskasvanuhariduse programmis toetada rahvusvahelise koostöö ja infovahetuse arendamist.²¹ Intervjueeritavad leidsid, et Erasmus+ tegevused on arenguid erinevates valdkondades mõjutanud positiivselt ja hindavad määra oluliseks, isegi kui positiivsuse määra ei ole alati võimalik kindlaks teha.

3. põhimeede „koostöö noorte ja poliitikakujundajate vahel“ omab suurt potentsiaali mõjutada poliitikakujundamist, detsentraliseeritult rakendatakse meedet üksnes noortevaldkonnas (tsentraliseeritult ka haridusvaldkonnas). 3. põhimeetmest toetatud projektid panustasid kontaktidesse põhiliselt kohaliku ning riikliku tasandi poliitikakujundajate ja noorte vahel; kokku osales kolme aasta jooksul 24 projektis 3725 noort.

K4. Eestis kasutatud spetsiifilisi lähenemised eesmärgiga suurendada programmi mõju

Programmi **Erasmus+ mõjusid Eestis võimendavad EÕS2020 ning NAK2020**, mille eesmärkide saavutamiseks on planeeritud ka programmi vahendeid. EÕS2020 raames on hariduse kvaliteedi tõstmisel olulised osalemine õpirändes ja rahvusvahelistes arendus- ja koostööprojektides, mida Erasmus+ toetab.²² NAK2020 kohaselt on kvaliteetse noortepoliitika ja noorsootöö arengu tagamiseks vajalik suurendada rahvusvahelise koostöö võimalusi, mida Erasmus+ toetab.²³ Rakendusplaani aruande kohaselt aitas programm Erasmus+ 2014. aastal oluliselt kaasa noorte kaasatuse suurenemisele noorsootöös²⁴ ehk programmi mõju laienes tervele valdkonnale riiklikusse arengukavasse lõimimise kaudu.

Kõrgkoolide tasandil suurendab programmi mõju alates 2017.aastast rakendatav **tulemusrahastuse süsteem**, mille puhul üks kuuest komponendist on seotud üliõpilaste mobiilsusega ja teine välisüliõpilaste osakaaluga. Kokku on nende osakaal 4% tegevustoetusest ehk mitte väga oluline, kuid tõenäoliselt see siiski suunab kasutama võimalusi üliõpilaste õpirändesse saatmiseks, sealhulgas programmi Erasmus+ võimalusi.²⁵

Programmi võimaluste kasutamise toetamiseks on NA pakkunud teavet, nõustamist ja koolitusi hariduse ja koolituse valdkondades projekti koostamise, rakendamise ja aruandluse etapis. Lisaks on korraldatud infopäevi ning jagatud teavet teiste sündmuste raames. Infot programmi kohta on võimalik saada selleks loodud veebikeskkonnas <http://www.erasmuspluss.ee/>. Programmi tutvustavad lehed Facebookis, Youtube-s, Twitteris ja Erasmus+ infokirjad, mis saadetakse tuhandetele kontaktidele (3500-3600 kontakti aastatel 2014, 2015, 2016). Noortevaldkonnas levitab SANA infot programmi kohta nelja netikülje

kaudu: www.noored.ee, https://europa.eu/youth/EE_et, www.mitteformaalne.ee, www.noored.ee/telepurk. Igal aastal on SANA viinud läbi arvukalt teavitust ja nõustamisüritusi, kus osaleb tuhandeid huvilisi (2014aastal teavitati 4064 teavitusüritustes osalejat ja nõustati 1152 noorsootöötajat, 2016aastal korraldati 70 üritust 6310 osalejaga) ning edastab infot elektroonilistes infovõrgu kanalites. Teavitamis- ja nõustamistegevus noortevaldkonnas on oluliselt mahukam kui hariduse ja koolituse valdkonnas.²⁶ SA Archimedes aastaaruannetes on senisest suuremamahulise ja paremini fookuseeritud koolituste ja nõustamiste vajadust toodud välja eraldi täiskasvanuhariduse ja kutsehariduse valdkonna ning strateegilise partnerluse meetmest toetatud projektide puhul. Et nende valdkondade taotlejad vajavad rohkem toetust, näitab ka taotluste kvaliteedi analüüs.²⁷

Programmi võimaluste kättesaadavust on toetatud Eesti Vabariigi poolse **kaasrahastamisega**. Kaasrahastus programmi Erasmus ja hiljem Erasmus+ kõrghariduse valdkonna tegevuste elluviimiseks on varieerunud 3,4% (2012) ja 5,7% (2014) vahel, olles perioodil 2010-2016 keskmiselt 4%. Programmiperioodi vahetumisega ei kaasnenud kaasrahastamise määra olulisi muutusi. Sellest on **rahastatud keelekursusi** välismaale minevatele Eesti haridusjuhtidele (kuni 2013), stipendiume õpirändesse minevatele üliõpilastele ja eesti keele kursusi Eestisse tulevatele välisriikide üliõpilastele.²⁸

Oluline on ka Eesti Vabariigi toetus programmi juhtimisele ja osa tegevuste elluviimisele nii hariduse ja koolituse kui noortevaldkonnas. **Riigieelarvest kaetakse** I osa programmi noortevaldkonnas rakendava SANA kuludest (alla poole kuludest).²⁹

K5. Programmi tegevuste tulemuslikkus ja valdkondade vahelised erinevused

Tuginedes intervjuudele ei ole tõendusmaterjali, et osa tegevusi oleks teistega võrreldes tulemuslikumad või vähemtulemuslikumad, tõendusmaterjali ei ole ka valdkondade vaheliste tulemuslikkuse erinevuste välja toomiseks. Seega, küsimusele vastates tuleb piirduda vaid mõne kommentaariga.

Õpirände osas vajab rõhutamist, et kuigi õpirändes osalejate hulk on suur ja seeläbi on suur ka individide hulk, kes vahetult mõjutatud saavad, ei ole korrektne väita, et õpiränne on tulemuslikum võrreldes mõne muu tegevusega. Õpirändega seonduvalt saab valdkondade vahelise erinevusena välja tuua õpirände võimaluse kui ühe plusspunkti, millele tuginedes tulevane õppur teeb valiku konkreetse õppeasutuse kasuks. Kui kõrghariduses selline suundumus tõendust ei leidnud, siis kutsehariduses võib võimalus õpirändeks mõjutada kooli valikut. Seda selgitab kutse- ja kõrgharidussüsteemis toimuva õpirände erinev ülesehitus, mille kohaselt kõrghariduses mobiilsusvõimalus ühte kõrgkooli teisest sisuliselt ei erista, küll aga on eristumine kutsekoolide vahel. Õpirändes on erinevus kutse- ja kõrghariduses ka rändajale makstava toetuse suuruse osas; kui kutseõppes õpirändes osaleja saab toetust ulatuses, mis võimaldab sihtriigis normaalselt toime tulla, siis kõrghariduses on toetuse summad sellised, et kallimates sihtriikides (näiteks Taani ja Norra) ei ole võimalik saadud toetusest ära elada.

Strateegilise partnerluse meetmest toetatud koostööprojektide osakaal on suurem täiskasvanuhariduse ja üldhariduse valdkonnas. Samas, vaatamata osakaalu erinevusele valdkonniti, ei ole tõendeid selle kohta, et ühes või teises valdkonnas oleks tegevuste tulemuslikkus erinev.

K6. Varasemate programmide integreerimise mõju tulemuslikkusele Eestis

Eestis on enamikku programme menetlenud algusest peale üks asutus, mistõttu programmi **struktuuri muutusega (ühtse programmi Erasmus+ loomine) ei ole kaasnenud riikliku agentuuri struktuuri fundamentaalset ümberkorraldamist.**

Programmide integreerimisega samaaegselt toimus NA-s mitmeid muudatusi, mistõttu ei ole programmide liitmise mõju eraldiseisvalt muude muudatuste mõjust võimalik hinnata. NA töötajad leidsid valdavalt siiski, et programmide liitmine üheks ei ole tulemuslikkust oluliselt muutnud. Põhjendusena toodi välja, et kolme uue põhimeetme raames on endised valdkonnad jätkuvalt olemas. Teistest valdkondadest eristub oma hinnangutega noortevaldkond, kes leiab, et integreeritud programm noortevaldkonnas mõjutab tulemuslikkust pigem negatiivselt. Ühe näitena vähenenud tulemuslikkusest (ja/või vähenenud efektiivsusest) toodi, et Erasmus+ eelselt oli võimalik rahastada Eesti siseseid tegevusi, nende rahastamine põhines loogikal, et rahvusvahelise tegutsemise mõtte tekitamiseks, peab noor saama esmalt kogemused Eestisisese koostegemise kaudu. Kui ei õpita Eesti sees koos tegema, ei teki ka huvilisi rahvusvahelistes projektides osalemiseks. Erasmus+ reeglid esialgu üldjuhul Eesti sisest tegevust rahastada ei lubanud, suhtluses EK-ga, läbi erandite läbirääkimise, on jõutud selleni, et rahastamine on võimalik ja võimalused pigem avarduvad. Seega, rahastamisvõimalused on sisuliselt samad mis olid enne Erasmus+ programmi, samas samade rahastamisvõimaluste saavutamiseks tuli leida erandi võimalusi ja mahukalt argumenteerida, sellele kulus tööaeg, mis oleks võinud minna teistele tegevustele.

K7. Programmi põhimeetmete ja valdkondade eelarve piisavus Erasmus+ eesmärkide saavutamiseks

Eelarve piisavust hinnates lähtume programmi eesmärkide indikaatorite sihttasemete raamistikust.

Strateegia Euroopa 2020 haridusalasest peaeesmärgist tulenev programmi hindamisnäitaja madala haridustasemega mitteõppivate 18-24-aastaste osakaal on Eestil saavutatud või on Eestil sellele väga lähedal: 2014 aastal oli sihttase 11,4%, tegelik tase 11,6%.³⁰

Strateegia Euroopa 2020 haridusalasest peaeesmärgist tulenev programmi hindamisnäitaja kolmanda tasandi hariduse omandanud 30–34-aastaste isikute osakaal on Eestil saavutatud: 2016aastal oli indikaatori sihttase 40% ja tegelik tase 46%.³¹

Kolmas programmi hindamisnäitaja tuleneb liikuvusalasest sihttasemest: selliste kõrghariduse omandanute osakaal, kes omavad kõrgharidusega seotud õppimis- või koolituskogemust (sh tööpraktika) välismaal. Euroopa Hariduse ja koolitus 2020³² raamistikus on kolmanda taseme õppes välismaal õppinute osakaalule seatud sihttase, et aastal 2020 peaksid vähemalt 20% kõrghariduse omandanutest olema välismaal õppinud või praktiliselt olnud (kogunud vähemalt 15 ECTS punkti või õppinud 3 kuud). Sellest eesmärgist inspireerituna arvatud õpirändes käinute osakaal on küllaltki kõrge. Viimasel kolmes aastal lõpetaja suhtes on programmi E+ toetusel õpirändes käinute osakaal veidi üle kümnendiku: 2014 aastal oli see 11,5%, 2016 aastal 11,4%.³³ Varasematel aastatel käis õpirändes väiksem osakaal tudengitest: 2009. aastal 8,2%, 2011. aastal 9,2%, 2013. aastal 9,3%.³⁴ Seega on õpirändes käinud tudengite osakaal kasvanud E+ ajal. Õpirändes osalejate osakaal on küll madalam kui 2020. aasta sihttase 20%, kuid samas on põhjust uskuda, et mõõdetud protsent ei peegelda täielikult õpirändes käinute osakaalu, mis tõenäoliselt on kõrgem.³⁵ Kasvatav õpirändes osalemist toetab kasvav toetuste maht. Kõrghariduse üksikisiku õpirände toetuste summad, mis katavad lisaks üliõpilaste

õpirände toetustele ka õppejõudude õpirände toetusi ja teisi kulusid kuid millest üliõpilaste õpirände kulud on moodustanud siiski suurema osa kui kolm neljandikku, on alates aastast 2009 kasvanud tempos keskmiselt +8,6% aastas.³⁶

Neljas kasutatud programmi hindamisnäitaja tuleneb liikuvusalasest sihttasemest ja on seotud kutsehariduse tasemel toimuva õpirändega: selliste esialgse kutsehariduse ja -koolituse omandanud 18–34-aastaste noorte osakaal, kes omavad esialgse kutsehariduse ja -koolitusega seotud õppimis- või koolituskogemust (sh tööpraktika) välismaal. Perioodil 2009-2013 käis programmi Leonardo da Vinci toel õpirändes praktiliselt 1,3% kuni 2,4% õppuritest, perioodil 2014-2016 3% kuni 3,2% õppuritest.³⁷ Kutsehariduse valdkonnas on õpiränne pidevalt suurenenud, suurenenud vajadust katab Erasmus+ eelarvesse planeeritud kasv.

Viies kasutatud programmi hindamisnäitaja tuleneb kvantitatiivsetest üldnäitajate kategooriast: erivajadustega või vähemate võimalustega osalejate arv. Üksikisiku õpirände meetmes oli 2014. aastal toetatud projektides osalenutest 13,3% vähemate võimalustega noored ja 1,3% erivajadustega noored, 2016. aastal aga olid vastavad numbrid 14,6% ja 0,9%. Seega on nende kahe kategooria summaarne osakaal kasvanud 1,2 protsendipunkti võrra. Valdkondade vaates osalesid 2014. aastal vähemate võimalustega noored ainult noortevaldkonna toetatud projektides. 2016. aastal oli vähemate võimalustega noortest 96,6% noortevaldkonna projektides ja 3,4% kutsehariduse valdkonna projektides. 2014. aastal osales erivajadustega noortest 65,3% noortevaldkonna projektides ja 34,7% kutsehariduse valdkonna projektides. 2016. aastal olid vastavad numbrid 48,2% ja 51,8%.³⁸ Kokkuvõttes on vähemate võimalustega noorte osalemine kontsentreerunud noortevaldkonda. Erivajadusega noorte osalemine on jaotunud noortevaldkonna ja kutsehariduse valdkonna vahel.

Seega, üldiselt saab pidada eelarvet (võttesse arvu ka eelarvesse planeeritud kasvu) pidada piisavaks, kuid välja tuleb tuua kaks erisust. Esiteks, selgus noortevaldkonnas, et suurema eelarvega oleks saanud teha rohkem tegevusi. Teiseks, 2. põhimeetme (uuendustele suunatud koostöö) eelarve ei ole piisav, sest esitatud kõrge kvaliteediga taotlustest saavad rahastatud vaid üksikud.

K8. Väljakutsed ja raskused programmi Erasmus+ rakendamisel

Uuringu käigus selgus arvukalt probleeme, millega on tulnud hakkama saada nii NA-I kui taotlejatel ja toetusesaajatel. Väljakutsed võib jagada kahte suurde teineteisega seotud, kuid mitte kattuvasse kategooriasse:

- Probleemid IT-süsteemidega, mis ei tööta või mille töökindlus on madal ja mis on väheusaldusväärsed ning mida on mitu ja mis pole omavahel seotud.
- Probleemid taotlemise ja aruandlusega, mis on töömahukas ja keeruline, sealhulgas probleemid vormidega ja tähtaegadega.³⁹

Kolmandaks väljakutseks ja raskuseks on olnud see, et Erasmus+ rakendamist on seni iseloomustanud **pidev muudatuste keskel olek**, aeg kus kõik reeglid, vormid ja süsteemid oleks valmis nende kasutamine selgeks õpitud ja saaks keskenduda üksnes programmi rakendamisele, ei ole veel kätte jõudnud.

NA-s intervjueritud töötajad nimetasid mitmeid konkreetseid ja üldisemaid väljakutseid, millega neil on tulnud kokku puutuda.

Kõige enam mainiti probleemina taotlemise ja aruandluse korraldust: taotluse koostamine ja aruandlus on mahukas ja keeruline. Toetusesaajatele on vormide korrektset täitmist väljakutse. Suurem on see probleem väiksemate organisatsioonide jaoks, kus ei ole tööl projekti taotlemise, juhtimise ja aruandlusega tegelevaid eraldi spetsialiste. Selline on olukord noortevaldkonna, täiskasvanuhariduse ja osalt ka üldhariduse valdkonnas. Nende asutuste puhul on takistuseks ka inglise keele vähene oskus. See olukord võib piirata juurdepääsu programmi võimalustele ning vähendab ka programmi mõju ühiskonnas.

Uue programmiperioodi käivituses rakendunud uus programmi struktuur: programmis Erasmus+ on varasema tegevuse valdkondliku korralduse asemel nüüd kolm suurt tegevust, mille sees on endised valdkonnad⁴⁰, kuid taotlejad peavad leidma oma taotlusele sobiva võimaluse uue meetme ja valdkondliku jaotuse raames. Selle selgitamiseks taotlejatele on panustatud palju nii aega kui raha. Uue korralduse selgitamine on olnud väljakutse NA töötajatele. Teine väljakutse, nii taotlejatele kui konsultantidele, on muutus kulude hüvitamisel: uues programmis hüvitatakse kulud ettemääratud ühikukulude piirmäärade meetodil varasema tegelike kulude hüvitamise meetodi asemel. Taotlejad ei olnud programmi käivituses kulude arvestamise uute aluste ja taotlusvormidega tuttavad, selle selgitamine nõudis täiendavalt aega ja ressursse; praeguseks on taotlejad uuendustega kohanenud.

Eraldi probleemina tõusis esile kulude piirmäära teema sellest vaatekohast, **et Eestile kehtestatud töötasumäärad on liiga madalad.**⁴¹ Programmis kehtestatud määrad ei ole tippeksperptidele motiveerivad ja nad ei ole väidetavalt nõus nii madala tasumäära eest tegema sama keerukuse, kvaliteedi ja mahuga tööd kui kolleegid paljudes teistes riikides; määrade selline diferentseerimine on lisaks diskrimineeriv. SA Archimedes 2016. aasta aastaaruande kohaselt ei ole ka Eestil 50%-le välisriikidest siia tulnud ekspertidele makstav kompensatsioon piisav, sest summad on väiksemad kui tegelikud elamiskulud.⁴² Eesti elukallidus ei vasta kategooriale, kuhu Eesti sihtriigina paigutatud on.

Kehtestatud ühikuhindade kohaselt ei saa Eesti tulumaksuseaduse alusel töötajatele väljamakseid teha. Tulumaksuseadus ei võimalda õppeasutustel oma töötajatele lähetuseks maksta stipendiumi, vaid lähtuma peab tavapärasest lähetuste tasustamise korrast. Pärast sotsiaal- ja tulumaksu tasumist on summad peaaegu kaks korda suuremad kui oleksid sama summa maksmisel stipendiumina.

Ühe probleemina märkisid NA töötajad programmi rakendamisel **sagedasi ja lühikese etteteatamisega tehtavaid muudatusi**, millele reageerimine nõuab täiendavat tööd. Sama probleem oli välja toodud juba ka 2010. aasta elukestva õppe programmi hindamisaruandes.⁴³

Oluline kitsaskoht on **administratiivsete andmebaaside madal kvaliteet**. Andmebaasides sisalduv teave ei ole usaldusväärne ning see raskendab adekvaatse ülevaate saamist programmi toimimisest, mis on vajalik selle tulemuslikkuse ja mõju hindamiseks. Uus struktuur on ka muutnud statistika kogumise keerukamaks ja andmed laekuvad hiljem, mistõttu näiteks on raskendatud õpirände arvude langusele operatiivselt reageerimine.

K9. Erasmus+ tulemuste kasutamise ja levitamise vahendite tulemuslikkus

NA tegevusstatistika ja SANA aastaaruannete kohaselt on NA igal aastal läbi viinud arvukalt erinevas formaadis nõustamis- ja teavitusüritusi erinevatele sihtgruppidele, milles on osalenud tuhanded potentsiaalsed taotlejad ja tegelikult programmist toetust saavad inimesed ja organisatsioonid. Võimalustest ja tulemustest teavitatakse avalikkust mitmete elektrooniliste infolevi kanalite kaudu, üles on seatud programmi koduleht, programmi infokirja saavad üle 3700 kontakti.⁴⁴

Intervjuude põhjal võib öelda, et **programmi kohta teabe ja tulemuste levitamise vahendite spekter on lai** ning sellesse kuuluvad infopäevad, seminarid, konverentsid, EK projektide andmepank, kogemuste vahetamine, kodulehed, sotsiaalmeedia vahendid, flaierid, infomaterjalid, artiklid massimeedias, näitused, teiste ürituste kasutamine Erasmus+ võimaluste tutvustamiseks, praktikute esinemised, edulugude tutvustamine nii üritustel kui videointervjuude vahendusel, esseekonkursid ning kogemuste vahetamine. Valdkondade aktiivsus teavitustegevustes on erinev, noortevaldkond on eristuvalt aktiivne, tulemuste tutvustamist kasutatakse eelkõige selleks, et värvata uusi noori või organisatsioone programmis osalema. Nii spordi- kui noortevaldkonnas märgiti, et kõige tulemuslikum on vahetu suhtlus. Intervjuude käigus toodi välja ka kõhklus selles, kas konverentsid suudavad endiselt oma eesmärgi täita, sest neid on juba aastaid korraldatud ja neid külastavad samad inimesed. Selline olukord võib olla seotud programmi jõudmisega vanusesse, kus juba paljudel rakendamiseks seotud inimestel ja toetusesaajatel on olnud võimalus osaleda paljudel üritustel ning nende jaoks see tõesti kuigivõrd uus ei ole. Samas rõhutati vahetu suhtlemise vajalikkust, mida konverentsid omakorda pakuvad.

Sagedamini mainitud infokanalite hulgas olid erinevad interneti võimalusi kasutavad lahendused: kodulehed, spetsialiseeritud lehed internetis ja sotsiaalmeedias, sotsiaalmeedia kanalid laiemalt, EK poolt on väljatöötatud projekti tulemuste levitamise andmebaas ja edulugude esitamine videolugudena internetis. 2015. aasta lõpul läbiviidud küsitluse kohaselt on enamus noori saanud infot rahvusvaheliste võimaluste kohta Facebooki vahendusel (80%), mõnevõrra vähem on saanud infot sõpradelt-tuttavatelt (67%) ning õpetajatelt (63%). Populaarsed on ka Rajaleidja portaal, vanemad ning ajakirjad-ajalehed.⁴⁵

Kulutõhusus

K10. Riigisisesed ja rahvusvahelised koostöösuhted programmi juhtimisel

Valdavalt ollakse koostööga nii riigisiseselt kui rahvusvaheliselt, nii NAU-s kui NA-s, rahul. Üldjoontes iseloomustab nii riigisisesest kui rahvusvahelist koostööd teineteise rollide ja piiride teadmine ning nendest kinnipidamine. Riigisisesest koostööd NAU ja NA vahel iseloomustab ministeeriumi poolne suur usaldus: ministeerium hindab NA pädevust ja võimaldab NA-le programmi rakendamisel suure autonoomia. NA juhtkond väljendas rahulolu praeguse olukorraga. Uurimustöö käigus ei selgunud olulisi probleeme koostöösuhetes või vajadust muuta praegu toimivaid koostööformaate.

NAU, NA ja EK tasandi ja EACEA vahelinekoostöö on samuti hea. Infovahetus üldjuhul toimib ja kasutusel olevad koostööformaadid toetavad programmi tulemuslikku rakendamist; samuti ei tuvastanud me koostöös kulutõhususe vaatest ebatõhusaid lähenemisi. Siiski selgus, et programmi juhtimisel tehtavast koostööst võiks rohkem rääkida, selle kohta informatsiooni

jagada, tagamaks seeläbi NA ja NAU kõigi asjakohaste töötajate parema teadlikkuse programmi juhtimisega seonduvast.

K11. Mitme programmi ühendamise mõju programmi rakendamise kulutõhususele Eestis

Programmide üheks Erasmus+ programmiks liitmise kontekstis on oluline välja tuua, et **Eestis olid programmid juba enne Erasmus+-i antud rakendamiseks ühele organisatsioonile** – SA Archimedesele. Seeläbi oli märkimisväärne osa kulutõhusust tagavatest meetmetest juba eelnevalt rakendatud. Programmide liitmine tõi kaasa: muutused juhtimises ja töökorralduses, osa allprogrammide lõpetamise ning teiste käivitamise, ühikukulude süsteemi kasutusele võtmise ning sellega seotud taotluste ja aruandluse ümberkorraldamise, uute andmebaaside kasutuselevõtmise, eelarve kasvu tervikuna ning erinevat kasvu valdkondades. Mitme muutuse samaaegne rakendamine ei võimalda välja tuua iga komponendi täpset mõju kulutõhususele, vaadelda saab kulutõhusust tervikuna.

NA töötajate leiavad, et programmide liitmine on rakendamise kulutõhusust suurendanud: paranenud on juhtimine, paranenud on koostöö eri üksuste vahel. Taotluste menetlemine on lihtsustunud, kuna uues programmis on kasutusel ühtsed taotlusvormid ja ei ole vaja tegeleda mitme erineva vormiga. Üldine töö maht ega keerukus programmi haldamisel ei ole vähenenud.

K12. Programmi tegevuste rakendamise kulutõhusus

Programmi rakendamise kulutõhususe suurendamiseks on vaja täiendavalt vähendada rakendusbürookraatiat.

Üks administratiivne meede programmi rakendamise kulude vähendamiseks on **valdkondliku harta kehtestamine** ning organisatsioonide akrediteerimine selle raames; praegu on olemas Erasmus+ hartad kõrghariduse ja kutsehariduse valdkonnas (alates 2016). Kõrghariduse valdkonnas saab osaleda vaid hartapõhiselt, kutsehariduse valdkonnas nii harta- kui projektipõhiselt. Harta süsteemi kasutamise kulutõhususele kutsehariduse valdkonnas ei ole võimalik veel statistilisele andmestikule tuginedes⁴⁶ hinnangut anda, samas ekspertide hinnangutele tuginedes on kulutõhusus (konkreetsel organisatsiooni vaatest) harta rakendamise läbi selgelt tõusnud, kulutõhusus programmile tervikuna tõuseb vastavalt sellele, kuidas liitub harta alusel rakendavaid organisatsioone (Eestis on 7 kutsehariduse õpirände hartat omavat kutseharidusasutust; perioodil 2014-2016 toetati hartapõhiselt 5 projekti, kokku 94 projekti⁴⁷).

Erasmuse hartade süsteemi võiks laiendada lisaks ka teistesse valdkondadesse. Harta alusel rakendamine vähendaks NA töö mahtu potentsiaalsete projekti partnerite sobivuse analüüsimisel: juba sobivaks hinnatud partneri osas ei peaks formaalsetel põhjustel läbi viima sisulist lisandväärtust mitteandvaid kontrole.

Oluline aspekt on töö suur maht ja keerukus ka toetuste taotlejate vaates, seda nii programmi rakendamises kogunud ja võimekate organisatsioonide kui eriti väikeste organisatsioonide jaoks.

Väikeste organisatsioonide võimekus ja kogemused taotlusi koostada, projekte ellu viia ja aruandlust koostada on üldiselt väiksem. Väikesemad organisatsioonid võivad taotlemisest üldse loobuda, kuna spetsiaalse kogunud projektitaotluse kirjutaja palkamiseks ei leita raha ja

oma töötajate oskustest taotlemiseks ei piisa (või arvatakse, et ei piisa). Nende toetamiseks on vajalik nõustamine. Madala võimekuse negatiivsed tulemused avalduvad selgemalt täiskasvanuhariduse valdkonnas, kus taotluste kvaliteet oli võrdlemisi madal. Ka üldhariduse valdkonnas on üldine võimekus kvaliteetseid taotluse koostada väike. Rõhutada tuleb, et on organisatsioone, kes eristuvad üldisest tasemest: nende taotlused on kõrge kvaliteediga ja võimekus suur, sõltumata nende organisatsiooni väiksusest [kommentaari käib ka üldharidusvaldkonna kohta]. Võimekus kvaliteetseid taotlusi koostada on seotud ka võõrkeele oskusega. Kui inglise keelt valdavad võõrkeeleõpetajad suudavad koostada kvaliteetse taotluse, siis teiste ainete õpetajate puhul on selle tõenäosus väiksem; kaasuvalt on üldhariduse valdkonna projektide hulgas suhteliselt rohkem keeleõppe teemalisi projekte.

Selgus, et spordivaldkonnas on projektitaotluste koostamise võimekus ja projekti juhtimise võimekus eriti problemaatiline - vastavate oskustega inimesi on väga vähe ja organisatsioonide eelarved ei võimalda oskusi sisse osta. Spordivaldkonna võimekus vajab suurendamist, selleks oleks vaja suurendada teavitamis-, koolitamis- ja nõustamistegevuste mahtu.

Eraldi välja toomist vajab, et kuigi noortevaldkonnas on väikeste organisatsioonide hulk suur ei ole selle valdkonna organisatsioonide taotlustega kvaliteediküsimusi. See on saavutatud Noorteagentuuri poolt tehtud mahuka teavitamis-, koolitus- ja nõustamistegevuse abil. Kuna teavitamis-, koolitus- ja nõustamistegevused võtavad märkimisväärse hulga tööaega, tuleb programmi edasisel rakendamisel arvestada, et see aeg oleks olemas, muidu võib prognoosida noortevaldkonnas taotluste kvaliteedi langemist.

Uurimistöö käigus tuli välja, et vaatamata sellele, et palju on juba tehtud taotlemise ja projektide rakendamise lihtsustamiseks on siiski võimalik **programmide rakendamise kulutõhusust suurendada lihtsustades toetuse taotlemise, projekti rakendamise ja aruandluse protsesse.**

[K13. Lihtsustatud toetuste süsteemi rakendamise mõju riiklike agentuuride ning toetusesaajate administratiivsele koormusele](#)

Lihtsustatud toetuste kasutusele võtmine **on toetusesaajate administratiivset koormust üldiselt vähendanud** (55% vastanutest); hinnang ei ole konsensuslik, leidub nii neid, kelle hinnangul ei ole mõju olnud (vastajatest 25%) kui neid, kelle hinnangul on administratiivne koormus suurenenud (20%). Viimaste hulk on suurem kõrghariduse valdkonnas (38%), mistõttu on asjakohane kõrghariduses valdkonnas administratiivset koormust eraldi analüüsida. On oluline märkida, et koormus ei pruugi tulla üksnes Erasmus+ reeglite, koormust võivad lisada kõrgharidusasutuste endi reeglid koostöös (koostöömatuses) Erasmus+ reeglitega.

Lihtsustatud grantide süsteemi rakendamine ei ole koolide (kõigi haridusastmete) administratiivset koormust muutnud, küll aga selgus, et lihtsustatud grantide süsteemile üleminekul esines üleminekuraskusi, uus süsteem vajab taotlejatele lahti selgitamist ja uus praktika juurutamist.

Kuna toetuse saaja raamatupidamises arvestatakse kulusid tegelike kulude alusel, mitte ühikuhindades, on see lisanud mõnetist keerukust ja lisatööd raamatupidamisele ning projektijuhtimisele. Täiendavaid tegevusi tuleb teha selleks, et raamatupidamisest saadav andmestik muuta projekti aruandlusesse sobivale, piirkuludele põhinevale kujule.

NA vaates ei ole lihtsustatud toetuste süsteemi kasutuselevõtmine noorte- ega kutsehariduse valdkonnas toonud märkimisväärset lihtsustumist ega ole jäänud vähemaks tööd taotluste ja projektide menetlemisel. Kõrghariduse valdkonnas toodi NA poolt välja, et töö maht on suurenenud seoses varasemast mahukamate aruannetega.

Nii toetuse saaja kui NA vaatest **on oluline, et kõik toetuse taotlemise, rakendamise ja aruandlusega seotud tehnilised süsteemid töötaks tõrgeteta ning et need oleks seadistatud toetama toetuse menetlemise protsessi** (kõik tegevused peab ära saama teha õigel ajal ja kõikselt).

K14. EK poolt pakutavate IT vahendite sobivus programmi rakendamiseks Eestis

IT süsteemidega seonduvalt on oluline välja tuua, et:

- IT süsteemide kasutuselevõtt on kahtlemata edasimineku programmi haldamisel,
- IT-süsteemide usaldusvärsus, töökindlus ja kasutamismugavus on olnud probleemaatiline.

Nii toetuse saaja kui NA vaatest on EK pakutavad IT süsteemid vajalikud, kuid nende kasutamine probleemide rohke^{48 49}.

IT-süsteemide ja andmebaaside kasutamismugavust ja usaldusvärsust mõjutas oluliselt programmi struktuuri muutus, millega kaasnesid uued formaadid, mille digitaliseerimisega (IT-süsteemidesse arendamisega) jäi EK hiljaks, lisaks ei suudetud kohe alguses arvesse võtta valdkondade erisusi. Näiteks puudusid IT lahendused osa noortevaldkonna taotluste menetlemiseks, kuna IT-süsteem oli tehtud lähtudes formaalharidust toetava programmi korraldusest, kus oli üks taotlustähtaeg, samas noortevaldkonnas oli kolm tähtaega⁵⁰. Programmi rakendamise alguses oli iseloomulik, et IT-süsteemid ei töötanud korralikult või ei töötanud üldse. Andmete ülekande ühest andmebaasist teise oli ebausaldusväärne, andmeid tuli üle kontrollida. Tõrkeid ja madalat usaldusvärsust kirjeldades selgus NA intervjuudest üheselt, et toimub muutus paremuse poole. Kui aastatel 2014 ja 2015 oli olukord väga halb, siis praeguseks on see märgatavalt paranenud. Eriti oluline on, et praeguseks on **veateadetele reageerimise kiirus** paranenud, reageerimisele kuluv aeg on mõõdetav minutites ja see on NA-le vastuvõetav.

Läbiv teema on **IT-süsteemide hulk** (nende arv on 22 või enam.⁵¹), et **IT-süsteemid ei toimi koos kui tervik** (ei ole süsteemide vahelist andmevahetust) ja **kasutamise keerukus**. NA spetsialistide sõnul tunnevad nad ennast vahel rohkem konkreetsetele infosüsteemidele spetsialiseerunud IT-töötaja kui valdkonna sisulise spetsialistina.

Mobility Tool+ on töövahend, millega seotud probleemid on olnud eriti suured, positiivne on, et see on saadud tööle sellisel tasemel, et toetuse saajad on sealt on 2016. aastal lõpus hakanud saama ka vajalikku statistilist informatsiooni.⁵²

Eraldi murekohana selgus, et probleemid andmebaasidega raskendavad programmi tegevuse hindamiseks, juhtimiseks ja rakendamiseks vajaliku info kättesaamist; arvestada tuleb, et andmebaasipäringutest saadav info ei ole usaldusväärne ning vajab ülekontrollimist. See omakorda raskendab programmi juhtimist ja mõjub negatiivselt programmi efektiivsele rakendamisele (täiendav tööajakulu).

Eraldi rõhutamist vajab, et kõik (või vähemalt valdav osa) muudatused, mis tehakse programmi dokumentatsioonis või reeglistikus, isegi kui need näivad esmapilgul väikesed, nõuavad muudatusi IT-süsteemidesse. Kui muudatust ei suudeta IT-süsteemi õigeaegselt realiseerida on takistatud (või võimatu) toetuste rakendamine. Oluline tööajakulu on pidev muudatustega seonduv ümberõpe, mis on süsteemide ja juhendite muudatuste puhul paratamatu kaasnähe.

K15. Olemasolevate inimressursside ja rahaliste ressursside taseme vastavus programmi rakendamise vajadustele

Kui 2012. aastal kasutati 10 178 732 euro väärtuses toetuste haldamiseks umbes 392 töökuud⁵³, siis 2016. aastal 13 681 810 euro haldamiseks 388 töökuud. Hallatavate toetuste maht oli kasvanud 34%, kuid töökuude arv jäänud praktiliselt samaks. Seega **programmi rakendamise kulutõhusus on kasvanud** – sama suure täistööaja ekvivalenttöökohtade arvuga hallatakse kolmandiku võrra rohkem toetusi.

NA intervjuudest nähtus, et töökoormus on suur, kuid valdavalt leiti, et hetkel saadakse programmi rakendamisega hakkama. Töötajad olid murelikud tuleviku suunal, leiti üheselt, et kui kasvab eelarve, mis omakorda toob kaasa taotluste kasvu, siis on vaja täiendavaid töötajaid. NA noortevaldkonnas selgus, et valdkonna rakendamine NA-s on juba praegu alarahastatud, tööjõuressurssi napib. Hinnang põhines 2017. aastal toimunud toetuste mahu kasvule (Erasmus+ noortevaldkonna toetuste maht kasvas 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga 30%). Noortevaldkonnas selgus, et võrreldes teiste valdkondadega on valdkonna eesmärkide saavutamiseks suurem vajadus teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevusteks. Programmikogemusest või vähese kogemusega noorteni ja organisatsioonideni jõudmiseks ning projektide kvaliteedi toetamisel tuleb senisest veelgi aktiivsemalt jätkata programmi tutvustamisega sihtgruppidele, nõustamis- ja koolitustegevustega, uute EVT organisatsioonide värbamise ning nende akrediteerimisega. Riigieelarveline iga-aastane toetus SANA halduskuludesse püsis 5 järjestikust aastat kuni 2015. aastani muutumatuna tasemel 142 335 eurot aastas ning kasvas 2016 aastal 10%.⁵⁴

Spordivaldkonna eripäraks on, et nad ei ole varem olnud kaasatud sellise mastaabiga projektidesse, seetõttu napib inimesi, kes oleksid kogenud projektkirjutajad ja –juhid ning sisuliselt on tööl vaid üks-kaks vastavate oskustega inimest. Spordivaldkonna jaoks on programmis osalemine uus praktika, mistõttu vajab valdkonna ekspertteadmine teiste valdkondadega võrreldes täiendavat arendamist.

Asjakohasus

K16. Erasmus+ eesmärkide relevantsus väljakutsetele vastamisel

Programmi määruses kirjeldatud eesmärgid ja riiklike arengukavade eesmärgid valdavalt kattuvad, seega aitab programm kaasa Eesti jaoks oluliste väljakutsete lahendamisele, programm oma meetmetega on relevantne. 93% küsitletud toetusesaajatest avaldas arvamust, et programm adresseerib Eesti jaoks olulisi eesmärke kas täielikult või suurel määral ning 82% avaldas arvamust, et programmi eesmärke ei tuleks muuta. Arvamus, et Erasmus+ on unikaalne ja vajalik programm, on sisuliselt konsensuslik.

Siiski selgus uurimistöö tegemise käigus korduvalt ka see, et ühiskonnad arenevad kiiresti ning ka Erasmus+ peab olema avatud uute väljakutsete lahendamisele. Heaks näiteks võimekusest

minna kaasa muutuva Euroopa muutuvate vajadustega, on Euroopa Solidaarsuskorpuse loomine. Eraldi toodi välja, et eakate hulga tõus ühiskonnas võiks olla enam arvesse võetud ka Erasmus+ programmis, kus näiteks läbi täiskasvanuhariduse saaks eakate grupiga seonduvaid väljakutseid (vananev elanikkond) lahendada. Eakaid võiks enam kaasata läbi vabatahtliku töö, samuti võiks toetada ka nende mobiilsust.

Üldine nägemus Erasmus+ eesmärkidele on, et need on piisavalt laia ulatusega võimaldamaks valdkondade tegelikke väljakutseid lahendada.

K17. Erasmus + eesmärkide seotus huvigruppide ja valdkondade vajadustega

Programm tervikuna on üldiselt edukas erinevate valdkondade erinevate sihtrühmadeni jõudmisel, NA ja toetuse saajate töö tulemusel on programm tuntud. **Erasmus+ eesmärgid on üldiselt seotud huvigruppide ja valdkondade vajadustega** (vt ka K16).

Uurimistöö käigus tuli korduvalt välja, et **ettevõtted osalevad programmis minimaalselt**, samas on näiteks koolidel (kõik haridusastmed) huvi ettevõtjate kaasamiseks oma projektidesse. Valdavalt toodi ettevõtjate väikese huvi põhjuseks välja seda, et ettevõtjad ilmselt ei leia Erasmus+ tegevustes osalemisel vahetut väärtust oma äritegevusele. Kuna ettevõtjate osalemine annaks projektidele lisandväärtust võiks kaaluda ettevõtjate kaasamiseks täiendavate meetmete rakendamist (eelkõige teavitust ja selgitust).

Eraldi vajab markeerimist **spordivaldkond, mille vajaduste lahendamisel saaks Erasmus+ olla praegusest enam abiks**. Erasmus+ pakub valdkonna vajadusega kooskõlas olevaid võimalusi rohkem kui spordiorganisatsioonidel on võimekust ära kasutada. Seega, spordivaldkonnas tuleb organisatsioone täiendavalt toetada (eelkõige nõustamine), et nad saaksid Erasmus+ programmist kätte maksimaalse kasu oma vajaduste rahuldamiseks.

Sisemine ja väline koherentsus ning komplementaarsus

K18. Programmi Erasmus+ koondatud tegevuste kokkusobivus, sünergia ja pinged tegevuste vahel

Tegevuste ja valdkondade analüüs näitas, et ühte programmi koondatud tegevused on põhiliselt väärtuslikud igaüks iseseisvalt. Erinevate programmide koondamine ühte programmi ei ole kaasa toonud märgatavat sünergia – tervik on ikka sama suur kui osade summa. Erasmus+ eelarvete ja meetmete struktuur näitab samuti, et valdkondlikkus on säilinud. Siinkohal on oluline rõhutada, et sünergia tekkimine võis olla takistatud programmi rakendamise alguses esinenud üleminekuraskustest, ning on võimalik, et sünergia veel tekib.

Üks võimalik sünergiakoht näiteks on **noortevaldkonna oskusteabe kasutamine spordivaldkonna ja täiskasvanuvaldkonna võimekuse arendamiseks** toetuste taotlemisel ja projektides osalemisel. Selles saaksid osaleda nii projektides osalemise kogemusega ühingud kui SANA töötajad. Koolide esindajate fookusgrupis toodi välja, et organisatsioonide esindajad vahetavad omavahel infot ja küsivad nõu nii toetuse taotlemise, projekti elluviimise kui aruandluse etapis, **spordivaldkonna kaasamine** nendesse **võrgustikesse** lisaks tõenäoliselt tulemuslikkust.

Positiivse tähendusega on haridustasemete vaheliste piiride nõrgenemine uues programmistruktuuris, sihtgruppide arvu vähenemine ja sellega kogu programmi struktuuri

lihtsustumine ning selginemine. Toetusesaajate enamik peab programmi struktuuri muutust positiivseks sammuks. Valdav seisukoht oli, et praegune programmi struktuur muutmist ei vaja, sellel tuleb lasta ennast tõestada (uue struktuuri alusel on töötatud siiski alles lühikest aega).

Erinevalt teistest valdkondadest selgus, et endise programmi Euroopa Noored lõimimine programmi Erasmus+ on toonud kaasa pingeid, valdkonna eksperdid ei pea seda põhjendatuks ja leiavad, et liitmine ei ole ennast õigustanud. noortevaldkonna võimekus Erasmus+ programmis piiratud programmi struktuuriga ja reeglitega, leiti et noortevaldkond oleks tulemuslikum iseseisva programmina. Siiski on ka noortevaldkonnas oluline silmas pidada, et muudetud struktuuri alusel ei ole töötatud pikalt. Oluline on, et jooksvalt tegeletakse sellega, et noortevaldkonna eripärad (näiteks taotlejateks on ka noorterühmad, mitte üksnes organisatsioonid, taotlusvoore on rohkem, taotlusvormid võivad olla vähempõhjalikud jm) on Erasmus+ üldreeglites arvesse võetud ja noortevaldkonna võimekus ühises programmis olemisest ei lange.

K19. Erasmus+ kokkusobivus teiste riiklike ja rahvusvaheliste programmidega Eestis

NA rakendab enam kui kümnet rahvusvahelise ulatusega programmi. Programmide raames toetatavad tegevused varieeruvad toetuse eesmärgi (õpiränne, koostööprojekt, koostöövõrgustik), sihtrühma (töötajad, õppurid, doktorandid, õppejõud), valdkonna (üldharidus, täiskasvanuharidus, kõrgharidus), õpirände pikkuse (5-päevased kuni doktorantuuri välismaal), piirkonna (Eesti, Põhjamaad, Euroopa, globaalne) mõõtmetel.⁵⁵ SANA rakendab riiklikku programmi „Noortekohtumised“, mille raames kohtuvad eesti ja mitte-eesti taustaga noored (sisuliselt siseriiklikud noortevahetused) ja Euroopa Sotsiaalfondi tegevust „Noorsootöötajate koolituste arendamine“.

Programm Erasmus+ eristub teistest programmidest, järgnevalt loetelu erisustest:

- Programmi raames toetatakse noortevaldkonnas igal aastal mitme tuhande noore õpirännet. Ühtegi teist sama võimalust (sh samas mahus) pakkuvat programmi ei ole.
- Programmi raames toetatakse koostööprogramme noortevaldkonnas, mida sellisel kujul (ja mahus) ei toetata ühegi teise programmi raames.
- Programmi raames toetatakse iga aasta tuhande või enama üliõpilase mitme kuu pikkust õpirännet peamiselt bakalaureuse ja magistriõppe tasemel. Teistes programmides on toetatavate õpirännete arv väiksem ja/või sihtrühm teine (näiteks doktoriõpe).
- Programm pakub võimalusi üle-euroopaliseks ja ka globaalseks partnerotsinguks ja koostööks erinevates valdkondades, analoogiline võimalus teistes programmides puudub (koostööd tehakse kitsamas mahus, projektipõhiselt).
- Programmi raames toetatakse õpirännet kutsehariduses, mida teiste programmide raames praktiliselt ei tehta.
- Programmi raames toetatakse koostööd asutuste vahel üldhariduse valdkonnas (põhiliselt õpetajad), mida teiste programmide raames tehakse võrdlemisi piiratult.
- Strateegilise partnerluse meetmest toetatakse projekte, mille tulemuseks on uute õpetamismeetodite kasutamine, uued õppekavad ja teised hariduselu ning õppimist rikastavad tulemused, koostöösuhted sarnases valdkonnas tegutsevate asutustega. Sellest meetmest toetatud projektid võimaldavad ka osalevate asutuste töötajatel

tutvuda teistes riikides vastavate asutuste töökorraldusega ning kohtuda sama valdkonna spetsialistidega.

- Noortevaldkonnas rakendatav meede „Poliitikareformi toetamine“ viib kokku noored ja noortevaldkonna otsusetegijad, süsteemset analoogi sellele pole
- Koostööd ja õpirännet spordi valdkonnas on enne Erasmus+ programmi võimaluste teket tehtud n-ö projektipõhiselt.

Uurimistöö käigus selgus, et erinevad riiklikud ja rahvusvahelised projektid ja programmid toimivad Erasmus+-ga heas koostöös, toetades ja täiendades teineteist, konfliktide või pingete olemasolu ei selgunud.

Euroopa lisandväärtus ja jätkusuutlikkus

K20. Programmi Erasmus+ ja eelnenud programmide roll Eestis lisaks teiste regionaalsete või riiklike programmide rollile

Programmil Erasmus+, sellele eelnenud elukestva õppe allprogrammidel ja programmil Euroopa Noored on unikaalne roll haridus- ja noortevaldkonna rahvusvahelistumisel ja kvaliteedi arendamisel viimase paarikümne aasta jooksul. Programmide eelarved on olnud oluliseks täienduseks Eesti riigi muudele eelarvelistele vahenditele. On tõenäoline, et ilma programmiga Erasmus+ (ja selle eelkäijad):

- Oleks toetus noortevaldkonnale oluliselt väiksem ja teistsugune, selles puuduks võrreldav rahvusvaheline mõõde. Programm Erasmus+ on toetanud noorte ja noorsootöötajate õpirännet ning rahvusvahelist koostööd ja selle kaudu panustanud valdkonna kvaliteedi arengusse määral, mida teistest programmidest ei ole tehtud.
- Puuduksid (või oleks väikesemas mahus) üle-euroopalised partnerotsingu ja koostöövõimalused. Programmi Erasmus+ raames toimivad kontaktoõrgustikud, võimalikud on partnerotsingud, analoogilisi praktiliselt kõiki Euroopa riike katvaid süsteeme ei ole teiste programmide raames loodud.
- Eesti hariduse rahvusvahelistumise tase ja selles võtmes ka hariduse kvaliteet, oleks madalam. Programmist Erasmus+ eraldatud toetuste suurus ületab teiste programmide toetuste suuruse.

K21. Eesti võime efektiivselt absorbeerida Erasmus+ eelarve kasvu aastani 2020

Erasmus+ eelarvesse on planeeritud tõus, mille arvelt tegevuste tulemuslik ja kulutõhus rakendamine pakub väljakutset, samas on väljakutse ulatus valdkonniti erinev. Tõenäoliselt suudab Eesti eelarve järsu kasvu tulemuslikult ära kasutada, aga see nõuab teatavate eelduste realiseerumist.

NA vajab kasvava taotluste hulgaga edukaks toimetulekuks **täiendavat töötajaskonda**. Uuringu läbiviimisel tutvusime NA tööga ja me näeme, et organisatsioonis olevate ressursside efektiivsema kasutamise arvelt ei suuda NA hüppelist taotluste tõusu ära menetleda: NA on juba praegu oma menetlustes küllalt efektiivne. Olemasolevate ressurssidega oleks võimalik menetleda rohkem, kui näiteks harta süsteemi laiendataks, IT-süsteemide puhul tagataks veatu toimimine või muul moel **vähendataks rakendamise seonduvat halduskoormust**.

Täiskasvanuhariduse, üldhariduse ja noortevaldkonnas peaks eelarve kasvuga kaasas käima ka teavitus- ja nõustamistegevuse kasv, et mobiliseerida uusi taotlejaid. Samuti „uuendustele

suunatud koostöö” osas tuleks arvestada suureneva vajadusega. Arvestada tuleks, et kõrghariduse valdkonnas langeb suuremate toetussummade kasutamisega seonduv koormus kõrgkoolidele, kes peavad leidma õpirändesse minevad üliõpilased ja õppejõud, samuti suutma minejate asjakohased dokumendid ära vormistada (surve tööjõukuludele).

Järgnevalt vaadatakse kolme põhimeetme eelarvekasvu meede haaval eraldi.

1. põhimeede. Üksikisiku õpiränne.

Kõrghariduse valdkonnas on täiendavalt vaja tegeleda õppurite ja õppejõudude motivatsiooni tõstmisega rändes osalemiseks, et jõuda HK2020 sihttasemeni. Motivatsiooni tõstavad mh kõrgkoolide poolt rakendatavad meetmed, mis seovad õpirände paremini olemasolevatesse õppekavadesse. Teiselt poolt on vaja ka vähendada takistusi üliõpilaste õpirändes osalemiseks, milleks on raskused ainepunktide arvestamisel koduülikoolis ja sotsiaalmajanduslikud piirangud. Mõlemad on pikaajalised probleemid.⁵⁶

Kutsehariduse valdkonnas tõenäoliselt suudetakse leida rakendust suurenevatele õpirände toetustele ka ilma tõenäosust tõstvate lisameetmete kasutusele võtuta.

Noortevaldkonnas tõenäoliselt suudetakse absorbeerida suurenenud õpirände toetused efektiivselt, sest noortevaldkonnas on praegu eelarve piiratus olnud tegevusi pärssivaks põhjuseks.

Üldhariduse ja täiskasvanuhariduse valdkonnas on üksikisiku õpirände osakaal väike võrreldes teiste valdkondadega. Kasvavatele toetussummadele tulemusliku rakenduse leidmiseks on vajalik suurendada tegevusi, mis tõstavad taotluste kvaliteeti.

Spordivaldkonnas on juba praeguse eelarve taseme juures tulemuslik ja efektiivne rakendamine väljakutse. Spordivaldkonnas on vaja suurendada organisatsioonide võimekust toetuse taotlemisel ja projektide läbi viimisel, selle eelduse realiseerumisel suudab valdkond tõenäoliselt ka eelarve kasvu tulemuslikult ära kasutada.

2. põhimeede. Uuendustele suunatud koostöö.

Selles põhimeetmes ületab taotluste hulk toetatud projektide hulga mitmekordselt kõikides valdkondades, mistõttu lisanduv eelarve on teretulnud ja eelarvekasvu tulemusliku kasutamisega probleeme eelduslikult ei teki.

3. põhimeede. Poliitikareformi toetamine.

Poliitikareformi toetamise meede on aktiivne vaid noortevaldkonnas. Uurimistöö tulemusel ei leidnud me asjaolusid, mis näitaks, et toetussummade kasvu absorbeerimisel võiks ette tulla probleeme.

Lisaküsimused

22. Programmis kasutusele võetud lihtsustatud toetuste süsteemi mõju Eesti kasusaajate osalusele programmi tegevustes

Varasemast aktiivsemalt osalevad programmis veidi vähem kui pooled toetusesaajatest, 5% osaleb varasemast vähem aktiivselt ja poolte puhul ei ole aktiivsus muutunud.⁵⁷ Seega keskmiselt on organisatsioonide osalusaktiivsus suurenenud.

Enamiku toetusesaajate jaoks ei ole sihtriikide valik muutunud, väikese osa jaoks on see kitsenenud. Need, kes toovad välja, et muudatus on mõjutanud sihtriikide valikut negatiivselt, viitavad reisikuludega seotud piirangutele, mis ei pruugi võimaldada osaleda kõikides riikides (kehtestatud määrad on liiga madalad). Samas tuuakse välja, et projekti vahenditest (näiteks üldkuludest) on üldjuhul võimalik reisimiseks vajalikud kulud teha ka siis, kui ühikuhind reisikulu (enamasti lennupiletid) ei kata.

Negatiivse mõju üks mehhanisme on ekspertide tasustamise kaudu – strateegiliste partnerluste meetmest toetatud projektide intellektuaalsete väljundite loomiseks ettenähtud tööjõukulud on Eesti jaoks nii madala, et tiptasemel ekspertide kaasamine on problemaatiline, sest madalad tasud ei motiveeri osalema. (vt ka K 23)

23. Kasusaajate ja programmi rakendamisega seotud osapoolte hinnangud lihtsustamise sisesele ja välisele ühtsusele ning piisavusele ja asjakohasusele (vt ka K12, K13, K14)

Tuleb rõhutada, et mõjude hindamine on meetodiliselt problemaatiline ning paljude küsimuste puhul ei olegi võimalik tugineda muule kui ekspertarvamusele. Intervjueeritud eksperdid on pigem äraootaval seisukohal lihtsustatud toetuste mõju suhtes, arvandmetele tuginedes ei ole lihtsustamise mõju (veel) võimalik hinnata, kuna samaaegselt oli mitmeid muudatusi, millede mõjude omavaheline eristamine ei ole võimalik.

Täistöökohtade ekvivalentarvu püsimine stabiilsena ja samas laiali jagatavate toetuste mahu kasv **NA-s näitab, et töö efektiivsus on kasvanud**. Kuna NA-s on tehtud mitmeid muudatusi ei ole võimalik välja tuua, milline osa mõjust on tingitud lihtsustatud toetuste süsteemi kasutusele võtmisest, kuid eeldada võib, et osaliselt on positiivne mõju sellest tingitud. Programmi rakendamisega seotud töötajate arvates ei ole lihtsustatud toetuste süsteem NA-s administreerimiskoormust vähendanud, muutunud on töö iseloom. Toetusesaajate arvates on lihtsustatud toetuste süsteem administratiivset koormust mõnevõrra vähendanud, samas leidub ka neid, kelle arvates on see kasvanud.⁵⁸ Ettepanekuid olukorra parandamiseks tegid paljud, millest võib järeldada, et lihtsustamine on oluline aspekt projektide rakendamisel. Lihtsustatud toetuste süsteemiga kaasnenud uued planeerimise ja aruandluse alused ning andmebaasid olid väljakutseks aastatel 2014, 2015, kuid praeguseks on nendega kohanetud. Elektrooniliste andmebaaside töökindlus ja usaldusvärsus on praeguseks paranenud ning paranenud on ka EK töötajate reageerimine probleemidele.

Lihtsustatud toetuste süsteemiga kaasnenud **ühikukulude piirmäärad** sõidukuludele, elamiskuludele, päevarahadele ja töötasudele on mõneti piiranud taotlejate võimalusi. Tegevusaruannetes on madalaid töötasupiimäärasid välja toodud probleemina ja see leidis märkimist ka intervjuudes. Kuna Eesti kuulub riikide rühma, kus töötasude piirmäärad on ühed madalamad, siis on kõrgelt kvalifitseeritud ekspertide leidmine projektidesse keeruline kui mitte võimatu. Koolide esindajate fookusgrupis ei nimetatud seda siiski olulise takistava tegurina. Kui kõrghariduses on piirmäärad (õpirändes osalejate stipendiumid) madalamad ja õpirändesse minnes võib see mõjutada sihtriigi valikut, siis kutsehariduse esindaja arvates on kulud hästi kaetud. Samas, toodi välja, et üldiselt on projekti partnerite ja sihtriikide valikul piirmäärdest olulisemad muud, projekti või õpirände tulemusel saadavat kogemust sisuliselt mõjutavad, kriteeriumid.

Seega kuna lihtsustatud toetuste süsteemi võib mõjutada projektide sisu ja õpirände sihtriike, siis oleks **piirmäärade üle vaatamine ja ajakohastamine asjakohane**.

24. Programmi tegevuste mõju neis osalenute konkurentsivõimele tööturul ja hilisemates õpingutes

Õpirändes osalemine toetab osalenute kultuuriteadlikkuse, keeleoskuse, enesekindluse, suhtlemisoskuse arengut. Seda kogemust õppurid ja õppejõud kodumaale jäädes ei oleks saanud, kuigi Eestisse õpirändesse tulnud välisüliõpilased ja -õppejõud loovad ka siin teatud määral rahvusvahelist keskkonda.

Toetusesaajate hulgas läbiviidud *online*-küsitluse tulemused näitavad, et nende arvates on programmis osalejate tõenäosus lõpetada õpingud edukalt ja leida soovitud töökoht suurenenud osalemise tõttu, nii arvavad 9 vastajat 10-st.⁵⁹ NA 2016aasta aastaaruande kohaselt avaldas 88% kutsehariduse õpirändes osalenud õppuritest ja 71% spetsialistides tagasisidevormidel arvamust, et nende positsioon töajuturul ja võimalused saada hea töökoht paranesid tänu õpirändes osalemisele. Veelgi suurem hulk (94%) arvas, et programm on aidanud vähendada oskuste ja töömaailma nõudmiste vahelist mittevastamist.

Intervjuude käigus räägitut kokku võttes võib öelda, et õpirände kogemuse positiivne mõju arvati avalduvat eeskätt isiksuse arengus: välismaal õppinud noortel on laiem silmaring, parem keeleoskus, nad on algatusvõimelisemad ja aktiivsemad, tunnevad teisi kultuure ja maid paremini. Võimalik, et see kogemus arendas ka akadeemilisi oskusi ja teadmisi, näiteks õppimisoskust ja teistsugust vaatenurka samadele probleemidele lahendamise otsimisel. Siiski ei peetud Erasmus+-i akadeemilisest vaatenurgast oluliseks ressursiks kõrghariduse omandamisel. Fookusgrupis jäi kõlama mõte, et õpirände puhul üldiselt on mitte-akadeemilised kriteeriumid kui mitte otsustava siis igatahes väga olulise tähtsusega õpirände kasuks valiku tegemisel ning sihtriigi valikul.

Metoodilisest aspektist on oluline välja tuua, et õpirände mõju hindamine konkurentsivõimele tööturul ja hilisemates õpingutes osalemisele on hetkel kättesaadavate andmete alusel keeruline; hindamine tugineb valdavalt intervjuudel ja küsitlustel. Järgmise hindamise käigus saab hinnata ka juba Eesti Hariduse Infosüsteemi, kuhu kogutakse nüüd ka õpirände kohta andmeid, andmetele tuginedes õpirändes osalenute hilisemat käitumist tööturul ja edasistes õpingutes hinnanguvabalt.

25. Võimalused sihtgrupi laiendamiseks eesmärgiga saavutada tegevuste suurem asjakohasus ja mõju

94% toetusesaajad on rahul sellega, kuidas programm jõuab sihtrühmadeni. Kõrghariduse valdkonnas on rahuolu mõnevõrra madalam, kuid teiste valdkondade vahel olulisi erinevusi ei ole. Programmi Erasmus+ esitatakse igal aastal taotlusi mitu korda rohkem, kui programm suudab toetada. Reeglina on keeldumise põhjuseks rahaliste vahendite piiratus. Ka juhul, kui programmi toetusteks eraldatavaid summasid suurendatakse plaanikohaselt ja taotluste arv jääb samaks, ei saabu niipea olukorda, kus taotletavate toetussummade suurus jääb alla eraldatava summa suurusele.

Programmi eesmärgid on üldiselt asja- ja ajakohased Eesti riiklike arengukavade eesmärkide suhtes (vt K1, K2, K3, K4). Programmi suurema asjakohasuse ja mõju saavutamiseks on erinevates valdkondades erinevad võimalused (vt ka K12 ja K16 ja soovitusel), abi oleks näiteks taotlejate täiendavast nõustamisest ja toetamisest (näiteks spordivaldkonnas), aga ka

sihtrühmade laiendamine (näiteks lühiajaline õpiränne üliõpilastele või eakate sihtrühmale täiendavate meetmete loomine).

26. Kasusaajate rahulolu programmi võimalustega

Pea kõik toetusesaajad (96%) on programmi võimalustega kas täiesti rahul või pigem rahul. Valdkondade vahel selles osas olulisi erinevusi ei ole. Koolide esindajatega toimunud fookusgrupis toodi välja suur rahuolu programmi Erasmus+ olemasoluga. Väiksed asjaajamislikud raskused ei riku mingil juhul kasu, mida programm endaga toob, need on pigem „peenhäälestamise“ teemad. Ka intervjuudes avaneb sarnane pilt – intervjuueeritute arvates on osalejad programmi võimalustega rahul või väga rahul. Sellised hinnangud on avaldunud ürituste toimumise järel läbiviidud tagasisideküsitlustes, mis näitavad kõrget rahuolu, ja ka väiksemates uuringutes.

27. Tegevuste mõju osalenud asutuste võimekusele pakkuda kvaliteetset teenust ja panustada hariduse ja noortevaldkonna strateegiliste eesmärkide saavutamisse

99% toetusesaajatest arvab, et programmi tegevuste mõju organisatsioonide võimekusele pakkuda kvaliteetset teenust ja panustada hariduse ja noortevaldkonna strateegiliste eesmärkide saavutamisse on positiivne ja 97% arvab, et see mõju on tugev. See, et osalenud asutuste võimekus tõuseb, tuli välja nii ekspertarvamustest kui fookusgrupis.

Asutuste võimekus pakkuda kvaliteetset teenust tõuseb juba ainuüksi seeläbi, et avardub osalejate maailmapilt. Oluline on rahvusvahelise koostöö käigus saadud meetodiline teadmine ja lisandunud oskused (vt ka K1 ja K3).

Fookusgrupis toodi huvitav näide sellest, kuidas üldhariduses võib programmis osalemine luua võimalusi õpilaste motiveerimiseks ja võimestamiseks. Ühe üldhariduskooli õpetaja tõi välja, et nende koolis kaasatakse projektidesse ka nii-öelda probleemseid õpilasi. Seeläbi on õnnestunud õpilaste enesehinnangut ja maailmavaadet mõjutada selliselt, et projektis osalemise tulemusel on probleemsest ja õpiraskustega õpilasest saanud pühendunud ja vähem problemaatiline õpilane. Seega, tegevused Erasmus+ raames toetavatest projektidest loovad võimaluse lisategevusteks, mida muidu teha ei saaks.

Lisa 1. Viidatud allikad

- ¹ Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016. Lk. 31-32.
- ² Vaht, G. (2010). Erasmuse programmi raames õpitu arvestamine, ülekandmine ja akadeemilisel õiendil kajastumine (kokkuvõtte uurimusest). Tallinn: Eesti ENIC/NARIC keskus. Sihtasutus Archimedes; Maamees, U. (2013). Erasmuse programmi raames õpitu arvestamine, ülekandmine ja akadeemilisel õiendil kajastumine (kokkuvõtte uurimusest). Tallinn: Eesti ENIC/NARIC keskus. Sihtasutus Archimedes.
- ³ Vaata nt: Kaelep, T. Maiste, K. Treier, K. (2013). Erasmuse üliõpilaste kogemused ja hinnangud oma mobiilsusperioodile 2007/2008 – 2010/2011 programmis osalenud Eesti üliõpilaste näitel. Tallinn: SA Archimedes. Vakmann, K. (2012). Comeniuse õpetajapraktika programmi mõju analüüs. Käsikiri. InterAct Projektid & Koolitus OÜ. (2011). Euroopa elukestva õppe programmi lühiajalise õpirände mõju ja tulemuste hindamine. Hindamisaruanne. Tallinn: SA Archimedes Hariduskoostöö keskus. Lk. 74-77. Piksööt, J. Jaani, J. Harro-Loit, H. Treier, K. (2016). Impact and sustainability of the Erasmus+ programme KA1 mobility projects for school education staff: results of Estonian research. Research report. Lk. 49, http://archimedes.ee/wp-content/uploads/2017/01/%C3%95pir%C3%A4ndem%C3%B5ju_l%C3%B5ppversioon.pdf.
- ⁴ Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016. Lk.7.
- ⁵ Svetimo Mainu Paramos Fondas. (2014). Lifelong learning programme Erasmus in the Baltic countries 2007-2013. A statistical overview, lk. 10.
- ⁶ European Commission. (2015). A Statistical Overview of the Erasmus Programme in 2012-13. Luxembourg: Publications Office of the European Union, lk. 31-33.
- ⁷ SA Archimedes tegevusstatistika.
- ⁸ SA Archimedes tegevusstatistika.
- ⁹ SA Archimedes tegevusstatistika.
- ¹⁰ SA Archimedes tegevusstatistika.
- ¹¹ SA Archimedes tegevusstatistika.
- ¹² SA Archimedes tegevusstatistika.
- ¹³ Elukestva õppe kaheksa võtmepädevust. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:c11090&from=EN>.
- ¹⁴ Fennes, H. Gadinger, S. Hagleitner, W. (2012). Exploring Youth in Action. Effects and outcomes of the Youth in Action Programme from the perspective of project participants and project leaders. Transnational analysis 2011. Innsbruck, http://www.researchyouth.net/documents/ra_y_20102011_transnational_analysis_fullreport.pdf; Fennes, H. Gadinger, S. Hagleitner, W. Lunardon, K. (2013). Learning in Youth in Action. Results from the surveys with project participants and project leaders in May 2012. Interim Transnational Analysis. Innsbruck. http://www.researchyouth.net/documents/ra_y_specialsurvey_learning.pdf; Taru, M. (2013). A study on the effects of participation in a Youth in Action project on the level of competences. Youth Research LLC. Tallinn, http://www.researchyouth.net/documents/ra_y_specialsurvey_competences.pdf; Noorteuring OÜ (2016). Programmi Erasmus+ / Euroopa Noored poolt toetatud projektides osalemise mõju. Küsitlusandmete analüüs. Tallinn: Noorteuring OÜ; Kost, R. (2014). Euroopa Liidu noortepoliitika mõju Eestile aastatel 2007-2013 Euroopa Liidu noorte programmi Euroopa Noored näitel. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Euroopa Kolledž.
- ¹⁵ Cumulus Consulting OÜ. (2013). Uuring: mitteformaalse hariduse mõju formaalharidusasutuste tegevusele läbi EVT projektide. Tallinn: SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo. Lk. 33-37.
- ¹⁶ Research based analysis of youth in action. Research results/publications, <http://www.researchyouth.eu/research-results-publications>
- ¹⁷ SA Archimedes tegevusstatistika.
- ¹⁸ Murakas, R. Beilmann, M. Ilves, K. Veltmann, V. Soo, K. Rämmer, A. Nestor, N. Siirak, K. Kukk, K. (2010). Interim evaluation of the „Youth in action” programme in Estonia 2007–2009. Tartu: Tartu University, Institute of Sociology and Social Policy. Lk 10-18.
- ¹⁹ Aastal 2014 – 17%, 2015 – 16%, 2016 – 17%, 2017 – 21%. Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 rakendusplaani aastateks 2014-2017. Lk. 12.
- ²⁰ Kutseharidusprogramm 2016-2019. Eesti elukestava õppe strateegia 2020 lisa 7. Kinnitatud Haridus- ja teadusministri käskkirjaga „Haridus- ja Teadusministeeriumi 2016–2019 programmide kinnitamine”.
- ²¹ Täiskasvanuhariduse programm 2016-2019. Eesti elukestava õppe strateegia 2020 lisa 9. Kinnitatud Haridus- ja teadusministri käskkirjaga „Haridus- ja Teadusministeeriumi 2016–2019 programmide kinnitamine”.
- ²² Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.

²³ Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). Noortevaldkonna arengukava 2014-2020. Tartu: Haridus- ja teadusministeerium.

²⁴ Haridus- ja Teadusministeerium. (2015). Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 rakendusplaani aastateks 2014-2017 täitmise 2014. aasta aruanne. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. Lk. 6. Vt. ka Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 rakendusplaani aastateks 2014-2017 täitmise 2014. aasta aruande lisa. Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 rakendusplaani 2014-2017 detailne täitmine ja rahastamine 2014. aastal, https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/nak_rakendusplaani_2014_detailne_taitmine_ja_rahastamine.pdf.

²⁵ Vetik, L. (2016). Valitsus kinnitas kõrgkoolide tulemusrahastuse arvestamise alused, <https://koolielu.ee/info/readnews/527569/valitsus-kinnitas-korgkoolide-tulemusrahastuse-arvestamise-alused>, Haridusportaal Koolielu.

²⁶ Vt ülevaated teavituse- ja nõustamistegevusest SA Archimedese majandusaasta aruannetes <http://archimedes.ee/sihtasutus/eelarve-ja-aruanded/>.

²⁷ Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2014-31. December 2014; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2015-31. December 2015; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016.

²⁸ SA Archimedes tegevusstatistika.

²⁹ Kirjalik suhtlus SA Archimedes töötajaga.

³⁰ Tabel 1. Madala haridustasemega mitteõppivate 18-24-aastaste osakaal

	Sihttase	Tegelik tase, koond	Tegelik tase meeste hulgas	Tegelik tase naiste hulgas
2010		11,1%	14,3%	7,5%
2011		10,5%	12,6%	8,4%
2012		10,2%	12,8%	7,5%
2013		9,9%	13,5%	6,1%
2014	11,4%	11,6%	15,4%	7,5%
2015		11%	12,9%	9,0%
2016	<10%			
2017	<10%			
2018	<10%			
2019	<10%			

Allikad:

Sihttase: Üldharidusprogramm 2016-2019. Eesti elukestava õppe strateegia 2020, lisa 6. Kinnitatud Haridus- ja teadusministri käskkirjaga „Haridus- ja Teadusministeeriumi 2016–2019 programmide kinnitamine“.

Tegelik tase: www.haridussilm.ee, üldkeskhariduse tulemuslikkus.

³¹ Tabel 2. Kolmanda tasandi hariduse omandanud 30–34-aastaste isikute osakaal

	Sihttase	Tegelik tase
2011		40,2%
2012	39,1%	39,5%
2015		45,3%
2016	40%	46%
2017	40%	
2018	40%	
2019	40%	

Allikad:

Sihttase: Kõrgharidusprogramm 2016-2019. Eesti elukestava õppe strateegia 2020 lisa 8. Kinnitatud Haridus- ja teadusministri käskkirjaga „Haridus- ja Teadusministeeriumi 2016–2019 programmide kinnitamine“.

Tegelik tase: www.haridussilm.ee, III taseme haridusega 30-34 aastaste osakaal.

³² http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_et

³³ SA Archimedes tegevusstatistika ja Eesti Haridusinfo Portaali www.haridussilm.ee

³⁴ SA Archimedes tegevusstatistika ja Eesti Haridusinfo Portaali www.haridussilm.ee

³⁵ Euroopa Komisjon. (2017). Komisjoni aruanne nõukogule. Õpiliikuvuse sihttaset käsitlev eduaruanne.

COM(2017) 148 final, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/ET/COM-2017-148-F1-ET-MAIN-PART-1.PDF>.

³⁶ SA Archimedes majandusaasta aruanded 2009 kuni 2013 <http://archimedes.ee/sihtasutus/eelarve-ja-aruanded/>, SA Archimedes tegevusstatistika 2014 kuni 2016.

³⁷ Autori arvutused. Allikad: SA Archimedes tegevusstatistika ja www.haridussilm.ee

³⁸ SA Archimedes tegevusstatistika.

³⁹ Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2014-31. December 2014; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+

---

programme national agency yearly report. Period: 1. January 2015-31. December 2015; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016.

⁴⁰ Euroopa Komisjon. Erasmus+ programmijuhend. Versioon 1 (2017): 20.10.2016,

http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_et.pdf.

⁴¹ Eestile kehtestatud piirmäärad toetustele ühikukulude katmiseks on madalaimate hulgas võrreldes programmis osalevate riikidega. Euroopa Komisjon. Erasmus+ programmijuhend. Versioon 1 (2017): 20.10.2016,

http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_et.pdf.

⁴² Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016. Lk. 40.

⁴³ Kirss, L. (2010). Interim Evaluation of the European Lifelong Learning Programme 2007-2009. The National Report of Estonia. Tartu: PRAXIS Center for Policy Studies. Lk. 11, 34.

⁴⁴ SA Archimedes tegevusstatistika; ENEB-i tegevusaruanded 2012, 2013 ja 2014 aasta kohta; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2014-31. December 2014; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2015-31. December 2015; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016.

⁴⁵ Saar Poll (2015). Noorteuring. Tallinn: Saar Poll. Lk. 19, http://noored.ee/wp-content/uploads/2016/01/Noorteuringu-aruanne_FINAL.pdf; Millistest järgnevatest kanalitest Te olete saanud infot noortele suunatud rahvusvaheliste võimaluste kohta? (%; N = 265; vastajad, kes on kuulnud vähemalt ühest noortele suunatud rahvusvahelisest projektist)

⁴⁶ SA Archimedes, Hariduse rahvusvahelistumise agentuur, <http://haridus.archimedes.ee/kutsehariduse-opirandeharta>

⁴⁷ SA Archimedes tegevusstatistika.

⁴⁸ Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2015-31. December 2015; Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016.

⁴⁹ Kirss, L. (2010). Interim Evaluation of the European Lifelong Learning Programme 2007-2009. The National Report of Estonia. Tartu: PRAXIS Center for Policy Studies. Lk. 11, 32.

⁵⁰ Transnational Youth Initiative partnerlusprojektide taotlusvorm ei olnud 2014. aastal kohandatud noortevaldkonna vajadustele ja põhjustas taotlejate hulgas palju segadust. SA Archimedes. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2014 – 31. December 2014.

⁵¹ Ühe intervjuueeritava andmetel on süsteeme täpselt 22, teise andmetel täpselt 25 ehk mõlemal juhul rohkem kui 20.

⁵² Foundation Archimedes Estonian NA for Erasmus+. Erasmus+ programme national agency yearly report. Period: 1. January 2016-31. December 2016. Lk. 32.

⁵³ Arvutatud 31.12.2012 täistööaja ekvivalent töökohtade ja 12 (kuude arv) korrutisena.

⁵⁴ Kirjalik suhtlus SA Archimedes töötajaga.

⁵⁵ SA Archimedes, Hariduse rahvusvahelistumise agentuuri koduleht, <http://archimedes.ee/hariduse-rahvusvahelistumise-agentuur/>; SA Archimedes majandusaasta aruanne 2016.

⁵⁶ Tamtik, M., Kirss, L., Beerkens, M., Kaarna, R. (2011). Kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia vahehindamine. Lõpparuanne. Tartu: Praxis, lk. 72; Vaht, G. (2010). Erasmuse programmi raames õpitu arvestamine, ülekandmine ja akadeemilisel õiendil kajastumine (kokkuvõtte uurimusest). Tallinn: Eesti ENIC/NARIC keskus. Sihtasutus Archimedes; Maamees, U. (2013). Erasmuse programmi raames õpitu arvestamine, ülekandmine ja akadeemilisel õiendil kajastumine (kokkuvõtte uurimusest). Tallinn: Eesti ENIC/NARIC keskus. Sihtasutus Archimedes.

⁵⁷ *online*-küsitlus, mis viidi läbi toetusi saanud asutuste seas

⁵⁸ *online*-küsitlus, mis viidi läbi toetusi saanud asutuste seas

⁵⁹ *online*-küsitlus, mis viidi läbi toetusi saanud asutuste seas

---

Kontakt

Hanno Lindpere

direktor

+372 6268700

hlindpere@kpmg.com

KPMG Baltics OÜ

Narva mnt 5

10117 Tallinn

Estonia

Tel +372 6 268 700

Fax +372 6 268 777

www.kpmg.com

© 2017 KPMG Baltics OÜ, Eesti osaühing ja Šveitsi ühinguga KPMG International Cooperative ("KPMG International") lepinguliselt seotud sõltumatute ettevõtjate võrgustiku liige. Kõik õigused kaitstud.

Esitatud informatsioon on üldise iseloomuga ja ei ole mõeldud ühegi kindla füüsilise või juriidilise isiku probleemide lahendusena. Ehkki soovime anda täpset ja ajakohast informatsiooni, ei saa garanteerida, et esitatud informatsioon on täpne ka selle saamise hetkel või pärast seda. Ükski kasutaja ei tohiks esitatud informatsioonist lähtuda ilma konkreetse situatsiooni põhjalikul analüüsil põhineva professionaalse nõustamiseta.

KPMG nimi ja logo on registreeritud kaubamärgid või ühingu KPMG International Cooperative ("KPMG International") kaubamärgid.